Государственная БИБЛИОТЕКА СССР им. В. И. Ленина

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІайн обкома, Нохч-ГІалгІайн АССР Лаккхечу Советан Министрийн Советан орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 78 (3930). | Шинарди, 30 июнь 1964 шу. | Мах 2 кап.

ДИКА ЛОАЛАХОЙ САННА ДАХАРГДА

ОСЛО. 27 июнь. (ТАСС). Тахан «Арбейдербладет» яхача газета тІа кепа теха арадаьннад Н. С. Хрушева из газет дешарашка дахьийта моаршалл Норвеге премьер-министра Э. Герхардсена Н. С. Хрушевга а советски халкъага а дайта моаршали.

«АРБЕЙДЕРБЛАДЕТ» ЯХА ГАЗЕТ ДЕШАРАШКА

Геттара дика хет сона ейса шуц газетага гІолла норвежски халкъага даггара моаршал хотташ а празен даькъален хилда аьнна пукна лоаца боаккхаш я. Дукххача бІаьшерашка дика лоалахой санна, машаре дах вай меххаш. Уж дика традицеш дІахо а дегІайоалаелга шийх деккар лерхІ Советски правительстван тха халкъон. Советски Союзан Норвегенея юкъе дика каммьхал а йоалаш дегІаух экономически а торговля а бувзамаш, тоаденная культуран спортен даькъера дІахьа латтилга, дика беркат а доалаш дегІаух бирсача Заполярья Іалама ганзаш караерзаяра даькъера вай сотрудничество. Вай меххашта юкъера дика лоалахоли массе оагІорахьара вІаши пайданера бувзамаши къахьгга тешал деш да социальни строй бе-башха йола паччахьалкхенаш вІаши гІулакхаш а леладеш машаре яхара принципаш яхаргйолаш а шоаех беркат доалаш в хилара.

Со догдоахаш ва норвежски правительства хьийха а хьийха се шун мехка варца къахьегам безача норвежски халкъа вахар довза, цун общественни а политически а деятелех веттавала, премьер-министрца Эйнар Герхардсенаца а норвежски правительства кхыча членашца а вІаши хьаштдола лоархІамера дешаш дувиэ сай гарлургхиларга.

Данен Швецен хинначул тІехьагІа тхо шуй мехка доагІа машарея дунен халкъашта юкъерча кхерамзлени духьа вай мехкашта юкъера доттагІали сотрудничествон чІоагІдара даггара новкъостал дела дагахьа а долаш.

Кастта вІашагІкхетталца.

Н. ХРУШЕВ.

МАРША ДОАГІАЛДА ШО НОРВЕГЕ!

Премьер-министрга Никита Хрушевга а цунцарча вахага а цІенача дагара «Марша доагІалда шо Норвеге!» ях оаха, цунца цхьаьа оаха моаршал дохьийт советски халкъага.

Оаха, норвежцаша, тхоай Іадалах къахьег болха а вахара а хьалаш хадданза тоалургдола общество Норвеге хьалра. Оаха чІоагІа раьза а хиина дІахьокхаргба тхоай мохк премьер-министрга Хрушевга а советски кхыча хьаьшашка а. Оаха догдоах царна Норвеги езалургхиларга а уж визита раьза хургхиларга а.

Тхо иштта тийша да визит шинна а мехка пайдана а практически беркат доалаш а хургхиларах. Оаха къаьстта дукхагІа догдоах Норвегенен Советски Союзан юкъера дикача лоалахой гІулакхаш чІоагІлургхиларга. Оаха иштта догдоах, Данен Швецен яьча визитех санна, Норвегерча визитах а дунен халкъашта юкъерча барт-цхьоагІонна чІоагІача машарен гІулакха дика беркат даларга.

Эйнар ГЕРХАРДСЕН.

ШЕРДЕ
СПОРТСМЕНИЙ МУГІАРАШ

МИЛЛИОНАШ болча наха дакъа лоацаш хиларах латт советски спорта низ, Цахаддаш шерлуш латт спорт езарий мугІараш, цунга хьежжа тІехьтІехьагІа доккхагІа толамаш доах вай спортсменаша. Парте шийн керттерча декхарех цаІ лерхІ, белгалдаьккхад КПСС Программа тІа, бера хана денз къона тІехье физически низ болаши физически духовни низаш гармонически дегІадовладаьа йолаш хьалкхеяр.

Дерригача дунен хьалхашка советски спорта байракх сий долаш чакхйовккх вай спортсменаша. Дагардаь варгваш цар даьха толамаш, цар уттаяь рекордаш.

Цу сий долча отряда юкъебоагІа Нохч-ГІалгІайчен спортсменаш а. Укх тІеххьарча шин-кхаь шера дикка шерденнад вайцига физкультурникий мугІараш. ХІанз бІаь эзарнел совгІа спортсмен ва вай республике, кийчваьа 50 эзар ГТО значкист, 40 эзар совгІа разрядник, итташ спорта мастераш. Берригача мехка бовзаш ба вай толашагІа бола спортсменаш штангисташ В. Эсамбаев, Н. Осташко, легкоатлеташ В. Большов, В. Тихомирова, кхыбараш.

Физически культура цхьайолча коллективашта кхетамца лелабу спортивни болх, бакъда, кхоачамбоацараш хІанз а дукха да. ХІанза а бокъонца массови я ала йиш йолаш иц спорт. Масала, физически культура дакъа лацац Нохч-ГІалгІай республике бахача берригача наьах 12 процента мара. Новкъадале а из геттара кІезига да. ЦІенхаштта тоабе безаш ба «Хьункъам» яхача юрта спортивни общества болх. Наьсарен, Урус-Мартана, Нажай-Юрта, Ведана районий цхьайолча юрташка вІалла болх беш а яц физкультурни коллективаш, хІаьта из гІулакх тоадара оарцагІбовлац спортивни обществи районни совета кулгалхой, профсоюзни комсомольски организацеш. Къаьстта воча хьал тІа да гІалгІайн йохчийн мехкарий спорта юкъеозилга.

Дукха кхоачамбоацараш да «Къахьегам», «Локомотив», «Динамо», «Буревестник» яхача спортивни обществий балха юкъе а. Укхаза кІезига кийчбу разрядникаш, шерра юкъейихьалц производственни гимнастика, мел эша хьалаш доллаше а лерттІа вІаштІехьбаьккхабац турнаша секцей болх.

Вай республика цхьайолча школашка Іалаьмате ледара делабаьб физкультурни болх. Хоаш да, школе денз спорте дакъа лоацаш, из дукха езаеннача берех дика спортсменаш хулилга.

Укх шера школашка физкультура урокаш талаш кхо бІаь совгІа преподаватель вар. Из боккха низ ба. Цхьабакъда, дешархошта физически кхетам дулга во леладаьд Ножай-Юрта, Наурски, Наьсарен районий школашка, № 17, 24, 50 йолча Грознерча школашка. ЛерттІа план йоацаш кІезига дешархой ухаш хиннай физкультура урокаш. Дешархошца внеклассни болх баьбац. Хайра гІалат доархІаш киннадац моллагІча бахьанах физкультура урок ца хилча. ДІадахача шера республика 98 школе цхьаь цаІ спортсмен разрядник кийчваьвац. ХІара шера ГТО значок ца йовккхаш бус школа чакхйовккхаш бола дукха дешархой.

Физкультурни болх тоабара цІенхаштта оарцагІбовла беза республиканск спортивни союза кулгалхой. Цар дукхагІа новкъостал де деза спортивни организацешта районни советашта. Къаьстта терко тІаьхийта еза спорт массови хилийтара. Спортивни организацей кулгалхой керттерча декхарех цаІ да спортивни балха мамогга дукхагІа гІалгІайн йохчийн мехкарий юкъеозар. Колхозийн совхозийн кулгалхоша могаш дола новкъостал де деза шоай цига шерра физкультурни болх боаржабара, хьалъе еза керда спортивни площадкаш, стадионаш, спортсменаш эшачунца Іалашбе беза.

Школашкарча физкультура хьехархой сийлахь декхар да хьатІадоагІача дешара шера дешархошца баш бола физкультурни болх оалан тІара тоабар, спорт дукха езартІолаш уж хьалкхебар.

Физкультурни, профсоюзни, комсомольски организацеша дерригa а де деза спорти физкультурен хІара дезала юкъе яхьара, спортсмений мугІараш шердара.

Промышленни предприятей, колхозийн совхозийн, дешара заведеней партийни организацеша дукхагІа йоакхо еза физкультурни организацешта. ШерагІа йоаржае еза толашагІа йолча коллективай балха опыт. Геттара а дика хургдар вай цІк хезача спортсменаша физкультурни коллективашта шефство лелайоре, юртарча спортсменашта дукхагІа новкъостал доре.

Укх аьхки тайп-тайпара дукха спортивни мероприятеш хургья вай республике. Цудухьа хьанарегІа къахьега деза керда таланташ гучаяхара, спортсмений говзал кхы а лаккхъяра. Стадионаша, площадкаша шерра наІараш хьаелла еза спорт дукха езарашта.

1965 шерага 150 эзар физкультурник хилийта аьнна декхар тІанийцад вай физкультурни организацеша. Кийчве деза 35 спорта мастер, хьалхарча разряда 550 спортсмен. Из декхар сийленца кхоачашдара мел эшар долаш да вайцига. Керттердар — болх кхетамца вІаштІехьбаккхар.

Цхьана яь советско-шведски коммюнике

СТОКГОЛЬМ, 26 июнь. (ТАСС). Тахан укхаза кепа теха араьдиххай цхьана яь советско-шведски коммюнике. Белгала аьлча, коммюнике тІа йоах:

Швеце правительства кийха веза 1964 шера 22 июнера денз 27 июне кхаччалца официальни визитах Швеце хиннав СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев.

СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева къамелаш хиннад премьер-министарца Таге Эрландерцен шведски правительства кхыча членашцеи.

Гуччаьа а доттагІа долаш а чакхъаьнна переговораш йолча хана дийцар дунен халкъашта юкъерча гІулакхех дола дукха дешаш, хІаьта иштта СССР-ан Швеценен юкъерча гІулакхий хьакъехьара лоархІаме дешаш а.

ОагІонаша раьза хиина белгалдаьккхар, соахка Москве фега, космически арене, хи кІал ядерни герза деш дола тохкамаш деккара хьакъехьара Договор даьчуя тІехьагІа дунен халкъашта юкъерча хьалашка кІезиг-дукха тохкам вІаьдбенна хилар. Переговораш йолча хана дийцар яхохам кІаьдбаргахьа йола тенденци чІоагІъара тІадерзадаь гІулакхаш. Белгалбаьккхар европейски кхерамзлен проблемаш машарцен хоадамболлаши къоастадара наькъаш лахара лоархІам.

ОагІоний барт вІаштІехьбаьлар, къаьстта а хІанзарча тІема техника хьаьаллийтача хьалашка, тайп-тайпара къовсамаш къоастадеча хана боккхаз а низаца кхерам юкъе ца боаккхаш паччахьалкхенаш юкъозалла езаш хилара.

Герз дІададаккхара дешах переговораш йолча хана, йоах коммюнике тІа, барт вІаштІехьбаьлар «хиланза бартбоаца дунен халкъашта юкъера тІахьожам а болаш герз кІезигдарн массена а цІендаь герз дІададаккхара бодача новкъа гІолла дІахо дахара духьа дІахо а къахьегаза дарг ца хилара хьакъехьара уйлаш цаІаш хилара. Хьахьекхар 18 паччахьалкхен Комитета Женеверча переговораша герз дІададаккхара хьалда гІулакхаш чакхдака новкъостал дергхиларах а герз дІадоаккхылга практически дІадолале могаргхиларах а дог тийша шоаш хилар. Шинна а оагІоно белгалбаьккхар ядерни герз дІахо даржара дунен халкъашта юкъера соглашенеш яра наькъаца новкъарле яра лоархІам.

Переговораш йолча хана, йоах коммюнике тІа, белгалдаьккхар, Советски Союз санна, иштта Швеци а тайп-тайпара социальни системаш йола мехкаш машаре дахилгеи царна юкъе машара гІулакхаш хуагеи чІоагІде гІерташ хилар. Советски оагІонгахьара дІахайкадир, из Швеце нейтралитета политика чІоагІгІа мах беш хилар а из политика лелаер Къилбаседен Европера гІулакхаш сатийнен лоарзагІа ца доллаши лоаттадира юкъе лоархІаме дакъа лоацилга хилар а.

ОагІонаша доккха лоархІ искусствени духьаленех мукъа йола дунен халкъашта юкъера торговли лелае гІертар хьаллоацилга. ОагІонаша раьза а хиина белгалдаьккхар, СССР-ан Швеценен юкъера торговле гІулакхаш кхы тІа а дегІаухаш латташ хилари шокхе а оагІуо советско-шведски торговли дІахо а шераьени дегІайоалаен тІерташ хилари. ОагІонаш раьза хилар тІехьагІо, укх шера, хургйолча переговорашка 5—6 шу за а йиллa, 1966 шера денз йІаьххача хенна торговли договор дара болча торопашка хьажа. Советски оагІонгахьара дІакхайкадир, газен мехкдаьттан продаашта аьчча турбаште Швецега керда заказаш дала шие кийча хилар.

Белгалдаьккхар, Советски Союзан Швеценен юкъера культурни Іилманни гІулакхаш маьрша дегІаухаш хилар а уж гІулакхаш дІахо а дегІанхувларан шердаран йоаккхий торонаш йолаш хилар а.

Премьер-министра Эрландера шведени правительства хьаша а волаш Швеце вола аьнна вийхар СССР Іилма-техкама балхашта координацин оча Паччахьалкхен комитета председатель К. Н. Руднев.

СССР-ан Швеценен юкъера авиационни бувзамаш дІахо дегІадоаладара хьакъехьа дІа-хьа дага баьлар. Цу дешах йола контакташ дІахо лелаергьа.

ОагІонаша раьза а хиина белгалдаьккхар, йоах коммюнике тІа, Швеце премьер-министр Советски Союзе а воагІаш СССР Министрий Совета Председатель Швеце а волаш вІаши визиташ ярах дикача лоалахой доттагІлен гІулакхаш дІахо чІоагІдара а Советски Союзан Швеценен юкъера барт-цхьоагІо шеръера а дакадар харгхилар.

ЯЛАТ АРДА ДОЛАДАЬ ХЬАЛХАРА ДИ

РЕПОРТАЖ

ШОАТТА дийнахьа хІаьтта лоамах хьал мара къедаяцар маьлха эІанараш «Ингушский» совхоза контора юхе дукха гулбенна нах латтача хана. Шийн балха гІулакхашта сихвенна хьуяэ царех хІоравар.

Шийн кабинете корвенр тхона совхоза директор Маиилов Аьмада Махьмад. Укхазе вІашагІкхийтта бар совхоза керттера специалисташ, управляющеш, кхаш леладеча бригадий бригадираш, ТІеххьара кийчо яь йовлаш латт, хьажда шоай кхоачашде деза декхараш малагІаш да а кайя шо-шоай балхаш тІа дІаух нах. Доллача хІамах гуш да болх дика вІаштІехьбаьккха хилар.

Такен фу де кийчлуш ба совхоз? Из хаттар дир оаха директорга.

«Тха совхоз — аьлар цо, — берига гуйран мукх хьекха Іобилла аьнна. Тахан дІадолалу тхо из хьалъацен арден. Оаш бехк боаккхе а, шуна къамаьл де ха йолаш вац со, укх соахьте мукъаваргволаш керттера агроном ва, цунца доре дикагІа дир шоана къамаьл».

Дукха хьежа дезандар тха. Совхоза керттерча агрономаца нов. Мартусевичаца кхашка дахар тхо.

— Укх шера, — яхаш дувц нов. Мартусевича тхо дІадолхаш, — болх дикагІа вІаштІехьбаьккха дІаболеденнад тхо ялаташ чуэца. Из хьахьокх, 1400 гектара тІара гуйрах мукх кхо ди далалехьа касарах Іобилла тхо даларо. Цхьайолча бригадаша кхы а хьалхагІа чекхбаьккхаб да болх. Ялат чуэца доладенначa хьалхарча деношка хьахьекхар, совхоза механизатораш цу балха дика кийчбенна хилар, белгалъялар керда маикаш. Масала, жатка машиниста Эрсанова Юнаса шийн сменах 72 гектара тІара мукх хьекхар.

«Цо санна дика болх бераш кхы бий шун?» — аьнна хаьттар оаха.

«Мишта бац уж, Шоргта ба. Цо чул дукха кІезигагІа болх банзар жатка машиниста Коригов Хьасана.

Сменан норма шозза совгІа кхоачашйора комбайнераша Картоев Виланен Барзанова Аьмадан.

«ХІа-хІа, хІанз хьанехьачар вай цхьоалагІча бригадех».

Машина корех тхо дІаэра хьежача кхай тІа лелаш дайра тхона массенх арен кема. Эггара хьалха тхона хьатІаэра цу бригада бригадир Арсамаков Уразби.

«Газета болхлой вий шо? — хаьттар шо тхога. — Хаинахьа кхачад шо — тахан хьалхара ди да мукх хьалъаца а арде а тхо доладенна. Дикача ялата хьалхара центнераш кхоаза Даьхен амбарашка тоьсаргья. Тха механизатораш хьал дика долаши шоай дерригa хьинар тІаьхийта къахьегаш ба».

Масса дийнахьа аьрда баккха

(ДІахододар 3-ча оагІо тІа).

СУРТА ТІА: шийн комбайнаца касарах улла мукх хьал а оацаш оардаш волаш Барханов Аьмад.

И. Плиева сурт.

Сиха а тІехдика а чуэца ялат

КПСС ОБКОМЕ

ЯЛАТ ЧУЭЦАРА А ПАЧЧАХЬАЛКХЕННА ДІАДАЛАРА А ДАЬКЪЕ ШЕЛКОВСКИ, ШАЬЛА, КХЫЧА ПРОИЗВОДСТВЕНИ УПРАВЛЕНЕЙ КОЛХОЗАШКАРЧЕН СОВХОЗАШКАРЧЕН ДОККХИЧА КХОАЧАМБОАЦАРЕХ.

■ ■

КПСС обкома бюрос белгалдоаккх Шелковски Шаьлен производственни управленей цхьайола колхозаши совхозаши ялат чуэца гайле йоллена хилар а цар из болх дика вІаштІехьбаьккха ца хилар а. Цхьадолча боахамашка пайда эсала эц ялат чуэцача техниках, сменах йоагІа балха нормаш кхоачашъяц комбайнерашей машинисташей. Сахилча денз бола боллалца болх бац комбайнашей жаткашей, хІаьта цхьаболча механизатораша ІуІрийна 8—9 сахьат даьлча мара болх дІаболабац.

Баьча тохкамех гучаьннай ялат цІена чу ца эцарех а, кІаьта иштта хьаттташкеи заготовительни пункташкеи дІакхухьача хана а ялат доадеш моттигаш.

Цу управленей дукхача колхозашен совхозашен юкъадуьлийт совхозара гІалаташ, вІаштІехьдаьккхадац ялат чуэцара балхаш комплексни делга, чах аргІаш дац, хІаьта из бахьан долаш юкъагІлус оахам делгеш шоалагІа культураш дІаювлгеш.

Ялат чуэцача хана къаьстта доккхий кхоачамбоацараш дуьлийт Шелковски производственни управлене «Коммунизмага бола никъ» яхача колхозе (председатель нов. Картавцев, парторганизаце секретарь нов. Клевцов). Цу колхозе моше боллашехьа а духхьала комбайнашца чуэц мукх, хІаьта хьокхилгеи оардилгеи къаьст-къаьста а долаш ялат чуэцилга хІанз а дІадоладаьдац. Комбайнашкара ялат эшшача тайпара документаш вІаштІехьа ца а доахаш дІакхуьяь. Ялат чуэцача хана тІейоалаь автотранспорт болх ца беш сеца латт.

Лаккхара оасарле а йолаш ялат чувнача техникаx пайда эцара механизатораша культурно-бытови хьалаш хьададьлац механизатораштa. Общественни питани вІаштІехьъаьккхац, механизатораштa юкъе социалистически яхь йоаржаьац.

Кирова цІерахча колхозе (колхоза председатель нов. Пинкин, парторганизаце секретарь нов. Мосин) 36 гектара тІара мукх хьалгъацаши оардаши дукха ялат доадаьа комбайнераша новкъосташа Бочинниев Ридченкоси. Цу участкера хьадаьнна а кагдаь а ча, токхорех вІашка а па тохаш, кхий тІа гІолла дІадоаржаду. Хьадьнна ялат хьатта докъаделгеи тоаделгеи во вІаштІехьдаьккхад, из талхийташ моттигаш хиннай, 24-ча июне колхозо заготовительни пункте дена ялат вара хьадж а йоагІаш, жагІ а увш техка дар, хьа ца а эшаш боахама юкадахыйтар из.

Шаьла производственни управлене «Гудермесский» яхача совхозе (директор нов. Белашов, парторганизаце секретарь нов. Мунаев) оасаре пайда эцац техниках, шин сменах болх бе йиш хургйолаш наь нийсбьбац тракторашта, мукх хьокхача хана из сов лакхе гІолла хьокхаш моттигаш хиннай. Ялат чуэцача агрегатий болх гайна дІаболалу, из бахьан долаш касараш хьелъэцача хана балха норма кхоачашъац комбайнераша.

Ялат чуэцача къахьегаш болча совхозе болхлоштен механизатораштен эшшаш дола культурно-бытови хьалаш хьададьлац. Общественни питани вІаштІехьа во яьккхай. Механизаторашта юкъе социалистически яхь йоаржаьац, лоххарча боахаме лелабу массово-политически болх.

«Джалка» яхача совхозе йоьлагІча отделене мукх сов лакхе гІолла хьекхаб. Из бахьан долаш 1,5—2 центнер мукх эшабеннаб хІара гектара тІара. Иштта цу тайпара кхоачамбоацараш хиннад цу управленерча «Шалинский» «Аргунский» яхача совхозашка а.

ЦІенхаштара кхоачамбоацараш гучадаьннад Грознерски а кхыча а производственни управленей боахамашка. 1-ча Мая цІерахча колхозе (колхоза председатель нов. Вьючный, парторганизаце секретарь нов. Заречный) ца деш латтад хьоккилгеи оардилгеи къаьст-къаьста а долаш ялат чуэцилга, из бахьан долаш шийн хеннахьа хьакхенза биса мукх Іобижаб, комбайнашца духхьала оардача хана дукха мукх боь. № 2 йолча баьца дааврий-шурий совхозе 40 сантиметрга кхоачаш лакха хьекхаб мукх комбайнера нов. Магомадова. Из бахьан долаш 3 центнерга кхоачаш мукх эшабеннаб хІара гектара тІара.

Июнь бетта 25-гІа ди хьотташ 3 эзар гаргга гектар мукх хьекха а аьрда а баьннаб Грознерски производственни управлене колхозашкеи совхозашкеи, хІаьта дукха боахамаш да хІанз а чах аргІаш де новкъа лакалаша. Йоачаш хинлайолла хьа а дукхагІа долча боахамашка дІадоладьлац шоалагІа юв культураш дІаювлга.

Хьокхилгеи оардилгеи къаьст-къаьста а долаш мукх чуэцилга гайна доладаьд Урус-Мартана управлене «Самашкинский» совхозе, дизача дийнахьа болх беш хилец автотранспорт, из бахьан долаш сийне латт комбайнаш.

Колхозашкеи совхозашкеи эшшача тайпара организаторски болх парткомаша, производственни управленеша вІаштІехьа ца баккхарах, ялат чуэцилгеи кийчделгеи толаме чакхдаккхара болхлойн колхозхойн оарцагІвахара дакъе партийни, комсомольски, профсоюзни организацешй декад, лоархІам, бехктохкам лакхбеш уж ца хиларах хиннад ка бола ялаташ чуэцачара уж белгалдаь кхоачамбоацараш.

Ялат чуэцара балхашта тІахьожам а кулгал а ледара деш, техниках эсала пайда эцарца тоам лелабеш а юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министерство, хІй дехкача даьттайн хинн боахамен министерство, «Сельхозтехника» объединени.

КПСС обкома бюрос парткомийн производственни управленейн теркам тІабергзабир йолаш йолча ялат чуэцача техниках вІалла мегийта йиш йоацача тайпара ледара пайда эцаш хилара, ялат чуэцара балхаш во вІаштІехьдаьккха хилара, социалистически яхь йоаржаяра даькъерча цІенхаштарча кхоачамбоацарашта, цо царгара хьедийкар долаш дола кхоачамбоацараш дІадоакхилга, сиха а кол ца деш а ялат чуэцилгеи кийчделгеи ІалашдергдоІа гІулакхаш белгалдоахилга а чакхдоккхилга а. Из дара эш:

йолаш йолча ерригача ялат чуэцача техникага болх байтилга, цунах пайде дикагІа эцилга, ялат хьокхилгеи оардилгеи ялат чуэцача агрегаташа дийнахь-буса тІаь сатьата кІезигагІа доацаш болх бергболча тайпара вІаштІехьдоаккхилга;

трактораша шин сменах болх байтара эшаш бола комбайнераши тракториста ши ди далалехьа нийсбелга;

ялати гороки чуэца дІадоладар тІехьа ца доалийталга, хьекхачул тІехьагІа 4—5 дешал дукхагІа юкъа йолийташ касараш оардилга;

ка бола ялаташ чуэцилгеи кийчделгеи дика леладелга, ялат чуэцара агрегаташ тІехьа-тІехьа цхьан кхай тІа уттаю тенера практика карпахьа лоарт Іалга. гобаьккха хьаиха а хьекха кийчдапза долча кхашка ялат хьекхар ца мегийтилга, сов лакха (15—20 сантиметрал лакхагІа) ка бола ялат хьекхар брак а ялат чуэцара технологи нийрчача тайпара талхаелга а лоархІалга;

цІена доацачен лаьха даьннача участкашкара ка бола ялаташ, дукхагІча хьале, хьокхилгеи оардилгеи къаьст-къаьста а долаш мара чу ца эцилга.

Обкома бюрос вІалла мегаргдоацаш лерхІ колхозашкеи совхозашкеи ялат оардашехьа а ча вІашка ца тохар, оахам ца дар, шоалагІа юв культураш дІаювлга тІехьадувлийтар.

Производственни управленеш, парткомаш, колхозийн совхозийн кулгалхой декхарийла ба хІанз етта кьал вІалла тІехьа ца а доалийташ тоаде, хІара бригаде ялат чуэцарца цхьан-цхьан ча вІашкатохилга а, оахам делга а, шоалагІа юв культураш дІаюлга а де, уж балхаш дара дакъера агрономий, инженерий, механикий, отделеней управляющей, бригадирий бехктохкам лакхбе.

Обкома бюрос Шелковски Шаьлен производственни управленеш, парткомаш, колхозийн совхозийн кулгалхой декхарийла баьб хІара отделене, бригаде ялат чуэцарен кийчдарен балхаш деча нийса духхьала шоай агрегаташна дийнахьа кхоаза даа кІама хилийта, эшшаш дола культурно-бытови хьалаш царна хьаде. Социалистически яргьаш ялаташ чуэцара балхаш сихденнача хана, 3—5 сахьат балха ха а йолеш. Бийсаш яха а хІама даа а гІанна ядача юрташка уваш йола тенера практика.

«Сельхозтехника» республиканск объединени а моттигашкара цун органаш а, производственни управленеш, колхозийн совхозийн кулгалхой декхарийла ба ялаташ чуэца техника вайцига хьачуйоалаяра колхозаши совхозаши вашенн оаттхалашта Іалашъяра а кхы тІа а гІулакхаш чакхдаьа, машинаштен тракторашта технически гІулакх лоаттадарпара кхоачамболаш дІадаха.

Партийни комитеташ, производственни управленеш, партийни, комсомольски, профсоюзни организацеш декхарийла я партийни болхлой а актив а юкъерчал йоацаш бригадашка, хьатташка, ялат чуэцача агрегаташка дІанийсбе, шийн заммахьа а дика а ялат чуэцара даькъера цар бехктохкам лакхбе, массово-политически балха боарам лакхбе, шийхь беркат кхы а долаш йола социалистически яхь вІаштІехьъяккха.

Ялат чуэца автомашинаш йохийтилга Іалаш ца даь автобоахамий, заводий, кхыча организацей цхьаболя кулгалхой дисциплина йоацаш хилар белгалдаьккхар обкома бюрос. Гораашкара парте райкомаша, промышленни зонай парткомаша цабийса далалехьа тахка деза ялаташ чуэцара транспорт хьожаяра хьакъехьара решени кхоачаш мишта яь, цу даькъе дисциплина йоацаш хиннача наха чІоагІагІа бехк бе беза.

Бытовой гІулакхаш дара управлене (нов. Иваркиев) декхарийла я колхозашкеи совхозашкеи таразашта ремонт яра а царча тамагІаш оттадара а болх бохара бахьанаш довза, кхо ди-бийса далалехьа дерригa таразаш болх беш хилийтара эшар де.

Юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министерство, хІй дехкача даьттайн кхин боахамен министерство, производственни управленеш, «Скотооткорм» яха трест, «Грозвино» объединени, «Сельхозтехника» объединени декхарийла я вІалла тІехьа ца а доалийташ хІара боахаме ялат чуэцарен кийчдарен гІулакх мишта леладьаьжа а дика вІаштІехьа а даьккха, лоацача хана йоа ца деши ялат чуэцара, паччахьалкхенга ялат доахара даькъе тІаьийна социалистически декхараш кхоачашдара эша гІулакхаш чакхдаха а.

АЛЖИРЕ, КАБИЛЕ!
КООПЕРАТИВ ХЬАЕ НОВКЪОСТАЛ ДЕРГДА СОВЕТСКИ СТУДЕНТАША

Кабиле керда кооператив хьалъеча Алжира кагирхошта новкъостал де безам хиначa советски студенташца добровольцашца вІашагІкхетар хилар ВЛКСМ ЦК конференцин.

Кабили — из я колониализмана духьала къовсам лоттабаьча шерашка чІоагІа халча этта район.

Дукха ха йоацаш шоай лоІамерча хьалхьегама бригадай къамаи советаца цхьана къамкортамукъа дакихара Фронта парте кагирхой болам советски кагирхошка кхайкар Уадиас яха керда юрта кооператив хьалъеча новкъостал дар декхаш. Из хьалъю цхьан хана алжироки йиъ юрт йоккаь дІаяьккхача моттиге. ВЛКСМ ЦК инициативех Москва, Ленинграда, Киева, Минска студенташа вІашагІъаьлай укх гаргарча деношка наькъа гІортиола гІишлоялой къахьегама отряд.

Цу отряда юкъе вахийтар бІаь совгІа студенти дукха ха йоацаш вузаш яьха къона специалисташ. Алжире болхарех цхьаккха а керда вац гІишлош хьалъяра гІулакха. ДукхагІа болча кагийча наха дика говзал ийцай целине, Вилюйски Красноярски ГЭС-аш хьалъеча, йоккхача химе ударни комсомольски гІишлош хьалъеча.

Нийсъ даькъала бувцаш, къахьегама доккхий толамаш декхар лоаш къамаьл дир Алжире болхарашка ВЛКСМ ЦК секретара М. И. Журавлевас.

(ТАСС).

Къахьегама толамаш

Грознени «Красный молот» яхача завода коллективa инициативо хьал а даьца ах шера план хадал хьалха кхоачашъяра дика къахьегама толам баьккхаб Грознени мехкдаьтта чакхдоаккхача завода Хаджиев Султана кулгалдеча № 8 йолча установка коллективо. Сийрда продукци араяхара ях бетта план 20 ди хьалха кхоачашъяьй установка технологаша. Ер бутт боллехьа ворхІлагІча бетта чотах эзараш тоннаш на продукци араяйний цар. Къаьстта хьинаре къахьегарца белгал баьнна ба технологаш нв. Золотарев, Геворозов, Корнилова, иштта кхыбараш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

«Малгобекнефта» НПУ цхьоьлагIча промысле дика къахьегаш ва оператор Бурзукиев Владимир. ХIанз тоьара шоллагIа балха говзал Iомаяьй цо. Кхы а ший балха говзал лаккъяра сайрийнарча школе 7-ча классе дешаш ва из. Цу промысле балха тIе хьалха латтарачех цаI ва Владимир.

Сурта тIа: Бурзукиев Владимир.

К. Кобиашвили сурт.

ПРОДУКЦИ—ДУКХАГIЕИ ДАРЕГIЕИ

ХОВШ да арахецача продукце дикал лаккъяр продукци дукхагIа арахецараи ахчаи а материалий а кхомбараи ниййса хилар. ЭсалагIча сортех йолча продукце мах лохагIа бе беза, из арахецарга дIадэдар дикагIа дола сорташ хьаларга дIадодар миссел дале а. Предприятешка арахийца брак план кхоачашъярна дIалоархIаш яц, цунах дIадодар дов.

Оборудовани, реагенташ, материалаш ю хилар Iатаъ арахецача продукце мах лохбараи предприяте дерригача производственни хьокхамаштеи. Цудухьа хIара коллектив, хIара болхло тIахьехха веза технологи тоаяра, эггара прогрессивнегIа йола балха формаш юкъехкахьара чотах эггара дикагIа йола продукци арахецара. Цу наьъкъаца хила еза коллектива къахьегама мах телара система а, дика продукци арахийцача болхлошта, инженераште, техникашта ахча совгIа телара формаш а.

Белгалдаккха дезаш да, кхы тIа а мах телара ларде цу тайпара принцип ехкаш моттигаш массанахьа а ца хилар. Халахете а, хIанз а долаш да, экономически материальни стимулаша арахецача продукце дикал лаккъяр духьа лоаттабу къовсам хьа ца хьокхаш дола промышленноста бIаьрча доакъой. Хьожаргда вай, масала, мехкдаьтта чакхдоахача промышленностага. Укхаза оттаьча алапи телара системах керттерча профессех болхло лоархIаш волча оператора, оператора гIончийна валови продукци арахецара план кхоачашъярах кхы тIа а мах тел, нагахьа санна продукци яккхарга дIабода мах лохбелги цо Iалашдаьдале, хIаьта вIалла теркал деш а дац мехкдаьтта чакхдоахача установка коллективо е къаьсттача болхлочо халкъа боахама лоархIамегIа йола мехкдаьтта продукташ яхар духьа къовсам мишта лоаттабу ховш хилар. Масала, мехкдаьтта юкъьийца чакхдоаккхаш хьайоалача ерригача мехкдаьтта сийрдача продукташа цхьаи мах, хIара тоннах 14 соми 70 кепиги а долаш, ю расчет. Цудухьа установка коллектива бе-башха дац: мехкдаьтта дика чакхдаккхара чотах, халкъа боахама лоархIамегIа йола мехкдаьтта продукташ (, керосин, растворителаш, кхыяраш) дукхагIа яхарачотах ше план кхоачашъяьле а, е из дика ца хилар бахьан долаш потребитело хоатташ доаца автомобилий бензин даккхара чотах из кхоачашъяьле а.

Цу тайпарча гIулакхо халкъа боахама лоархIамегIа йола мехкдаьтта продукташ яха гIерташ технологаша бечa балха стимулировани ца ярал совгIа, технологи ниййса леладяра хьалхара цар бехктокхам дукхагIа лохбу. Нагахьа санна шийи лоархIамга диллача керттерча продукцена юкъеяхийта йиш а йоацаш, кIезигача лоархIамера продукци арахийцача а бригадана экономически бе-башхи дац, хIана аьлча юкъьанца чакхдоаккхача хана мехкдаьттах хьаьнийча а мехкдаьтта ерригача сийрдача продукташта юкъейоагIача а фракцешта цхьа мах оттабаьб.

УСТАНОВКАЙ болх тоабарца, маьхерча фракцеех пайда ниййсагIа эцарца, уж фракцеш дукхагIа хьахьоастаярца кхы совнагIа мах бахийта ца безаш лоархIамегIа йола мехкдаьтта продукташ яха цар торо лургйолаш хиларах болхлойи ИТР-ийи материальни безам дукхагIа хилийтари цу тайппара продукци яккхарга дIабода мах логагIа хилийтари духьа, тхона хетачох, мехкдаьтта продукташта дифференцировании маьхаш оттаде деза. царех лоархIамегIа ярий мах лакхагIа а лоархIам кIезигагIа барий цунга хьежжа мах лохагIа а хулийташ.

Цунца цхьана белгалдаккхаза даргдац, директивни органаша цхьа санна массехаза енна указанеш йоллашехьа а, производства экономика дахье планировани еча ниййсо йоаца моттигаш хIанз а йолаш хилар. Масала, мехкдаьтта чакхдоахача заводе 1964 шера 1-ча квартале продукци арахецарга дIабода мах 31 эзар сом лохбаьб, хIаьта апрель бетта план кхоачашъеш валови продукци 102,2 процента сийрда продукташ 102,2 процента арахийцай, къахьегама овсарле 102,3 процент хиннай, дIайодаш йола Iы, электроэнерги нормал лохъийй, хIаьта а продукци арахецарга массехк эзар сом дукхагIа бахаб мах.

Цук маIан да дIабодача маьха йола лимиташ лохъяр.

Цу тайпара планаш я 1964 шера II-чей, III-чей, IV-чей кварталашта оттаераш а. Уж тайпа планаш бахьан долаш, шийи хьокхамаш дика доллашехьа а планех лаьрхIача бесса продукци арахецарга дIабода мах лохбе вIаштIехьдалае завода. Планированена юкъера кхоачамбоацараш дIадаханза иргъяц «Грознефтехимзаводы» яхача объединене экономически служба.

И. БОНДАРЕНКО,
Грознененски мехкдаьтта чакхдоахача завода керттера инженер.

ДОШ КХОАЧАШДУ

ХИМЕНА белал арахецара боккха лоархIам болаш я Грозненски нефтемаслозаводе хIанз хьалъяь йолаш латта парафин арахецара шоллагIча аргIан цех. Цу цехе хьалъеш я тайп-тайпара итташ объекташ. Укх шера хьалъе йолаьй из лоархIаме гIишло, планах кхоалагIча квартале хьалъяь якха езаш яр цех. хIаьта цига болх беча «Грозхимнефтестрой» треста чуйоагIача нов. Малышева кулгалдеча СМУ-7 коллективо № 7 йолча треста нов. Колпакова кулгалдеча монтажникий коллективо хьинаре къахьегарах ханал хьалха, июль бетта хьалхарча деношка болх бе дIайолалу парафин арахецара шоллагIча аргIан цех.

Болх йистебоалаш латта хи яр со цига кхаьчар. Беннга болхлой шо-шоай участке хьинаре къахьегаш бар. Царех цаIаш объекташ вIашагIйохкаш, шоллагIбараш штукатурка еш, лардеш йохкаш, кхоалагIбараш трубопроводашта изоляци еш, хIаьта воаш уж балхаш даь даьнначa басараш хьокхаш бар.

Комсомольски ударни гIишло болх бе дIайолалийтара хIанзчул тIехьагIа де дезараш дукха балхаш дац, юххера балхаш даь боалаш боахк монтажникаш, гIишлонхой. Цхьанна санна массане йоах цар: «ялх бетта план ханал хьалха кхоачаш а ца. Даьхенна оаха кийчъду совгIат да планах лаьрхIачул хьалха парафин доаккха шоллагIча аргIан цех хьалъяь яккхар». Коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча цу бригадо ялх бетта план ханал хьалха кхоачашъяра тIаьйца хинна социалистически декхараш диъ ди хьалха кхоачашдаьд. Къаьстта дика къахьегаш ба Денисенко Василе звеноцара болхлой: Авдаев Акьяд, Димитров Владимир, Пивалов Виктор, Гайнулов Алексей. Цар 23-ча июне лена 25-ча июнага кхаччалца вIашагIъеллай 14 желе-зобетонни колонна. Из гIишло хьалъе йолаеча деиз цхьанна бригадо е звенос ца баьнна къахьегама толам ба из.

МОНТАЖНИКАША шоай дош харц дергдац яха пленаташ листокаши я цигарча участкашка хьалтеха йоахкаш. Из даьа де иштта. Шоай хьинар шоаза совдаьккха къахьегаш ба уж. Цудухьа хIанз цар дераш юххера монтажни балхаш оборудованина изоляци ярн да. Хьалхашка латта социалистически декхараш тIехкхоачашдеш дика къахьегаш я Гнездилова Ивана кулгалду бригада. План тIехкхоачаш а еш хIанзалехьа бригадо монтаж а яь изоляци яьй 7 гидрозатвора, фильтровальни отделенерча 6 коллектора. Цунца ялье яьнна иштта дика къахьегаш я Семиков Александра кулгалду монтажникий бригада. 26-ча июне ялх бетта декхараш кхоачашдеш, 8 насос декхарех лаьрхIачул цхьа ди хьалха вIашагIъеллай цо. Иштта дика къахьегаш итташ монтажникий, гIишлонхой бригадаш я цига.

Парафинови цеха шоллагIа ергIа хьалъеча болх беча кулгалхоша йоах: «укхаза къахьегараш къона кулгаш—доцо кулгаш да». Из иштта хилар хьахьоах укх масалаша: монтажникаша йисте а яьккха болхлой комисси хьажа а хьежа лекха дикал йолаш дIачуеннай товарни насоси, фецара компрессорни № 1-5 йола емкостий парк, газогенераторни, иштта кхыяраш. Цига де мел деза гIишлон балхаш а даь даьккад. ХIанз комиссе хьежа дIачуяна мар ца езаш кийча я оьмначни компрессорни, кристаллизаторий блок, инертни газа компрессорни, № 6 йола емкостий парк. Уж ерригаш а лакха дикал йолаш кийчъяьй. Уж объекташ хьалъеча смена нормаш цаI ах—шиъ кхоачагъеш дика къахьийгар кх. Калашникова, Маркатукова, Кравченко кулгалдеча бригадашен, кх. Толмасова, Токарева, Вердеева, иштта кхыча газо-электросварщикашен.

Ф. КОСТОВ.

КЕРТТЕРА ТЕРКО Е ЕЗАР— СОВЕТСКИ САГА КЪАХЬЕГАМИ БЫТИ

ВЦСПС йиъллагIа пленум

МОСКВА, 25 июнь. (ТАСС). Союзий цIен Колонни зале болх беш я ВЦСПС IV-гIа пленум. Из хьайийлар ВЦСПС председателя В. В. Гришина.

Дувца оттадаьд укх тайпара дешаш: «Изобретенеш, рационализаторски предложенеш, Iилма-технически обществай рекомендацеш производствана юкъеяхьара гIулакх малагIча хьала тIа да а из тоадара де дезар а»; «Бахача наха эша вахара гIулакхаш дIахо а тоадара хьакъехьа» КПСС ЦК-еи СССР Министрий Советои 1962 шера 10 августе баь соцам мишта кхоачашбу».

Пленума балхаца дакъа лоацаш ва СССР Министрий Совета Председателя заместитель, СССР Госплана председатель П. Ф. Ломако.

— Парте XX-гIа съезд хиначул тIехьагIа дIаиха ха белгалъяьннай советски Iилманен техникаен керда хIамаш карагIдуварца — аьлар ше доклад еш изобретенейи открытейи гIулакхашта йолча СССР Пачхьалкхен комитета председателя Ю. Е. Максарева. — Атомни энергех маьршача гIулакхашта пайда эцача, ракеташ хьеча, космически вреаш тохкача, радиоэлектронике, кхыча доакъошка карагIдийначa хIамаша Советски Союзага йиш хилийтай дунен Iилманен техникаен юкъе керттера моттиг лаца, технически прогресса шерача наькъ тIа отта.

Докладчика дувц вай мехка хаддаиза лакхлуш латтача Iилма-технически прогресса темпах. Алхха цхьан 1963 шера хьаьяй кхо эзар гаргга тайпа машинаш, механизмаш, аппараташ, кхыйола оборудовани, хьае йолаьй эзар тайпа совгIа тайп-тайпара материалащи изделени. Хаддаиза лакхду халкъа творчески хьинар. Семилетка пхе шера еннай 20 миллион рационализаторски предложении изобретенешта 300 эзар совгIа заявкаши. Дуккха технически кердадараш производствана юкъедихьад, хIаьта из бахьан долаш йиш хилар цу шерашка 8 млрд. сом совгIа кходе.

Цхьабакъда, йоах докладчико, мехка изобретательски рационализаторски болх кIезиг-дукха тоабенна боллашехьа а, рационализаторски предложенеши изобретенеши оттаярех юкъеихьарен дукхача Iилма-тохкама, проектно-конструкторски, кхыча творчески технически организацей практика хIанз а парте Центральни Комитетои Советски правительстваи дIаллехараштa жоп луш яц. Технически прогресса дешаш къоастадеча хана денна новкъостал хилаиза даргдац профсоюзни организацешкахьара, изобретателийи рационализаторийи Ерригсоюзни обществагахьара, Iилма-технически обществашкахьара.

Цул тIехьагIа доклад йир изобретателийи рационализаторийи Ерригсоюзни общества Центральни Совета председателя В. А. Иванова. Цо хоамбир пхи шу хьалхагIа вIашагIъелла из общество хIанз боккха общественни низ а хинна дIаэтта хиларах. 3200 эзар технически прогресса энтузиаст ва цунна юкъе, Общества организацеш я мехкарча эзараш йолча предприятешка.

Докладчико йоах, общества организацена уйла тIаьхийтай технически творчество халкъа боахама керттерча доакъошка дегIакхувлара. ХIана химически промышленносте рационализаци лелаеш хIара ялхлагIа вола болхло ва, хIаьта СССР ерригa промышленность лаьрхIача — хIара шийттлагIа вар. Юкъедихьа 550 миллион сом кхоадь дола 800 эзар гаргга технически кердадараш — ишта да семилетка шерашка йоккха хими дегIайоалаеча новатораша лаьца дакъа.

Йоккхача энтузиазмаца къестаю изобретателашеи рационализаторашеи юртбоахама производствана интенсификаци яра проблемаш. Семилетка пхе шера пайда ийцаб юртбоахама продукци дукхагIа арахецара керда кхоачаймаш хьаделлаш йолча новаторий 115 эзар предложенех.

ОИР-а организацеша, йоах дIахо докладчико, новкъостал ду общественни конструкторски бюрош, комплексни бригадаш, новаторий советаш дегIайоалайра.

изобретенеши рационализаторски предложенеши кийчъярак производстве чаккъяхараи юкъеува уж. Цу гIулакха теркалъе мегаргйолаш опыт я Новомосковски химически комбината яр. Пхе шера укхаза юкъейихьай йиъттa эзар совгIа предложени.

Докладчико йоах, изобретателийи рационализаторийи Ерригсоюзни общества советаша хьинарегIа дакъа лаца деза технически кердадараш юкъехкьахьара планировани еча, общественни тIахьожам пайда дикагIа хургболча тайпара лоаттабе беза.

Доклад е дош лу Iилма-технически обществай Ерригсоюзни совета председателя В. Г. Силуянова.

Советски халкъо Iилма-технически прогресс бахьан долаш лоаттабеча къовсама юкъе аьлар цо, дикка дакъа лоац тха обществаша а. 1959 шерагара 1964 шерага кхаччалца шозза совгIа дукхагIа хиннаб Iилма-технически обществай членаш. ХIанз цар мугIараштa юкъе ва шиъ миллион совгIа саг.

Iилма-технически обществай мугIараш дегIадахкарца цхьана дикка хувцамаш хул цар балха тIа дикалгахьа а. Кагий проблемаш къоастаяра ниййса хIанз цар хьинаре дакъа лоац халкъа боахама доакъош, экономически районаш, предприятеш техническа дегIаахара лостам луча, Iилма-тохкама балхашта пачхьалкхен планаш оттаеча, Iилманен техникаен карагIдаьнараш халкъа боахама юкъехкухьача.

Дукххачар боккха халкъа боахама лоархIам а болаш йола 540 эзар совгIа рекомендаци кийчъяьй Iилма-технически обществаша семилетка пхе шера.

Пренешка къамаьлаш дир Украински республикански профсоюзий совета председателя В. К. Клименкос, Московски городской новаторий совета председателя, «Знамя труда» яхача завода токара Б. Ф. Данилова, Ленинградски городской Iилма-технически обществай председателя С. П. Митрофанова, гIишлонийи гIишлой материалий промышленностен болхлой союза ЦК председателя А. П. Ушакова, СССР Госплана председателя заместителя С. А. Степанова, Таганрогски комбайневи завода директора Н. В. Лутая, РСФСР Совнархоза председателя хьалхарча заместителя С. И. Кувыкина, Оренбургски областерча «Рубежанский» яхача совхоза тракториста Г. К. Телятова, Украински ССР Iилмай Академе президента В. Е. Патона, Iилма-тохкама балхашта координаци еча СССР Пачхьалкхен комитета председателя хьалхарча заместителя В. Н. Третьякова, кхычар.

Къамаьлаш даьчар белгалдоахар, къахьегамхой творчески инициативен хьинари айделаро новаторий, изобретателий, рационализаторий мугIараш хаддаиза шерлулга хьахьоккаш хилар. ДIадахача шера халкъа боахаме пайда ийца изобретенеш 1959 шерарчул кхозза дукхагIа хиннай, хIаьта машиностроени санна долча промышленноста доакъошка — кхаза, Iаьржа металлурги саннача — пхоза, йоагоча хIамий промышленносте, — иттаза дукхагIа хIана хиннадац аьлла. Шерагара шерага дукхагIа хул производствана юкъеюхухьаш йола рационализаторски предложенеш.

Цу тайппара белгалдаькхар, дукха профсоюзни организацеш наха дукхагIа дакъа а лоацаш технически творчество дегIаахаре дешашка кхоачам хилла хьожаш ца хилар, изобретателаштеи рационализаторашти, общественни конструкторски бюроштa а кхыча творчески объединенешта я хилаиза дергдоаце хьалаш вIаштIехьдоахача ВОИР-еи НТО-и организацешта новкъостал деш ца хилар.

Дийцача дешах лаьца, рационализаторийи изобретателийи профсоюзни организацеш, ВОИР-еи НТО-и членаш къахьегамхой технически творчество кхы а шерагIа дегIайоалаяра тIа а хьехаш, соцам тIаьйцар ВЦСПС пленумо.

• • •

25 июне саррахьа хиннача пленума заседане ювца йолайир ден повестка шоллагIа пункт: «Бахача наха вахача эша гIулакхаш делга дIахо тоадара хьакъехьа» КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советои 1962 шера 10 августе баь соцам мишта кхоачашбу кха дош.

Цу дешах эггара хьалха доклад еш къамаьл дир СССР Госплана коллеге члено, СССР Министра Н. И. Бобровникова. — «Бахача наха вахача эша гIулакхаш делга дIахо тоадара хьакъехьара» КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советаи соцам тIаьйцача деиз шиъ шу гаргга ха яьннай, аьлар цо. Цу юкъа мехка дикка тоаденнад вахача эша гIулакхаш делга. Лакхъенний уж гIулакхаш ду предприятеш кьалъярга дIаухийта капитальни вложенеш, цар сеть а дикка шеръенний. Бахача наха деш дола вахача эша гIулакхаш тоаделга хIанз халкъа боахама планашка уэттаду. Къаьстта вахача эша гIулакхаш ду управленеш яхкай союзни автономни республикашка, краяшка, областашка.

Наха деча гIулакхий керда формаш гучаяьннай: болх бечарен вахачарен заказаш дIаийделга, къахьегамхоша салоIача моттигашка прокатни пункташ яхкар, дIа-юха лела мастерскеш, и. кх. дI. ЧIоагIа могаеш я укх тIехьарча хана республикански, областной центрашка а йоккхийча городашка а яхкаь «Бакъахьара гIулакхаш ду бюрош».

Цхьабакъда, йоах оратора, КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советои 1962 шера 10 августе баьча соцам тIа белгалъяь дукха мероприятеш мела йоах чаих. Къахьегамхоша тIа-тIа дукхагIа дIадехараштa хIанз а кхоачамбеш бац наха деча гIулакхий боарам. Къаьстта а тIехьадисад юрта бахана наха вахача эша гIулакхаш делга.

Трибуна тIи ва — цу дешах шоллагIа вола докладчик — СССР халкъа боахама Совета председателя заместитель В. Д. Лебедев.

Пленуме дакъа лоацараша цул тIехьагIа лелийIар ВЦСПС секретара К. А. Гусейнова докладага. Цо дийцар советски наьха вахар тоадара гIулакха юкъе профессиональни союзаша лаьца дакъа. Наьха инициативах пайда а эцаш, общественни тIахьожам юкъе а увзаш, профсоюзий советаштеи комитеташтеи новкъостал ду вахача эша гIулакхаш ду предприятеш дукхагIа хилийтара, керда тайпа гIулакхаш делга вIаштIехьдаккхара, бахача наха гIулакх делга тоадара.

Докладчико хоам бир, вахача эша гIулакх деш йолча предприятешка профсоюзаша шерра социалистически эхь йоаржаеш хилар. Коммунистически къахьегам баьлен долаш баьржача болама юкъе хIанз дакъа лоацаш ва ши миллион гаргга болхлой гIулакхера саги—коммунально-цIагIа эша гIулакхаш деча берригача боллоех ахаш. Коммунистически къахьегама коллектив яха сий дола цIи еннай Черниговски областерча Добрянски райпромкомбината, Ленинградерча № 20 йолча ательена, Орскерча «Урал» яхача гостиница, дукххача кхычарна.

Докладчико йоах, дукха ха йоацаш бахача наха вахача эша гIулакхаш дара хьакъехьара КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советои соцам кхоачаш мишта бу хьежар ВЦСПС дукххача союзни республикашкеи РСФСР областашкеи. Хьежача гучадаьлар, цу гIулакха юкъе хIанз а цIенкхаштара кхоачамбоацараш хилар. Масала, РСФСР торговле Министерства геттара мела кхоачашъю вахача эша техника лелае телаш йола пункташ хьаеллара хьакъехьара заданеш. Лоадама тIаккхетац вокзалашкеи юрташкеи бараъкъаштеи кога гIирсаи ремонт ю мастерскеш.

26 июне ший болх дIахо беш хилар ВЦСПС пленум. (ТАСС).

ШЕРРА ЯХЬ ЙОАРЖАЯЬ

ГРОЗНЕРЧА консервни завода коллективо дукхача хана деиз сатийса сезон хьатIаккхаьчай. Массийолча цехашка чуийна къахьегаш ба хIанз болхлой. Цахаддаш арахецаш я тайп-тайпарча сортех йола консерваш, варенье, повидло, кхыяраш. 31300 миллион банка консерваш арахецаргья заводо. Ханал хьалха из декхар кхоачашдара шоайла чIоагIа яхье яьннача цехий коллективаша хIанзале ялх бетта план 117 процент кхоачашъяьй, планал совгIа 950 эзар банка консерваш а луш.

Эггара доккхагIа къахьегама толамеш даьхад консервни, сомийи, томатини цехашкарча коллективаша. Ялх бетта план массанел дикагIа кхоачашъе вIаштIехьдаьннача цар дош денная бIаьрччача шера а хьалхарча мугIарашка хила.

Заводе керттера лоархIаш я консервни цех.

Мамогга сиха хьанхухьаш латт цига «Аргунский» а кхыча а совхозашкара кхаьча яьнна кабачкаш. 50—60 тонн яхь уж укхаза дийнахьа, хIаьта кхаъ сменах беча балхо бокъонца консерваш а йийя чакхйоах уж. Царех хул 45—50 эзар банка консерваш.

Сменашта юкъе къаьстта дика ка яларца белгалбаьнна ба коммунистически къахьегама ударникаш Шамсадова АсмаIа, Тохова Тамара, Маслова Пуся, Дукаева Яха, Сингатулина Мария, сайрийнарча кагирхой школе дешаш йола комсомолка Шубина Таисия, кхыбараш. Шоайла чIоагIа яхье а баьнна къахьегача цар сменах цаI ах — шиъ норма йоаних.

Иштта дика къахьегаш я кхьча баьнача сомех варенье, джем, повидло еш йола коммунистически къахьегама цеха коллектив а.

Баьца комарех варенье яра план 157 процент кхоачашъяь баьннаб цеха къахьегамхой. ХIанз гуржий боалех варенье, компот е болалуш ба уж. ЦхьоалагIча сменера дикагIа бола болхлой ба цеховой комитета членаш Дубова Людмила, Безрукова Анна, Борисенко Анна. Цар массане а уйла цаI я — шера план ханал дукха а хьалха кхоачашъяь яккха.

А. ДОДОВ.

Кхы а дукхагIа

«Горскнефта» НПУ коммунистически къахьегама мехкдаьтта промысла сийленца кхоачашйир мехкдаьттеи гази яккхара ах шера план. Къаьстта дика къахьег Эльдарово - Орлини яхача моттиге мехкдаьтта доаккхаш йолча къона мастер нов. Хасмудиновн Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат вола цун гIонча нов. Лунин керте латтача бригада.

Укхаза бола беш я дукхача къамех болча, барт тайнача нахах латта коллектив. Уж ба эрсий, нохчий, гIалгIай, украинцаш, кхыбараш.

Шоай дешар я балха говзал а лакхъе болхлой йиш хургйола хьалащ да бригаде. Берригаш а хIанча бац яьнна сайрийнарча техникумеи школеи деша бегIа бригада членаш.

ЛаьттагIарча рузкъан къайлеяш гучаяхар, мехкдаьттахочун говзал кIоаргагIа Iомаяр да бригада болхлошта эггара чIоагIагIа дагалаттар. Къаьстта дика къахьегаш ба № 45 йолча скважинера воккхагIа вола оператор А. В. Лунин, операторааш кх. Николаев, Джабаев, Абдулхамидов, Крестьянов, кхыбараш. Нов. Лунин йоккха опыт йола дика организатор ва, укх шера цо заочно йистеяккхар Грозненга мехкдаьтта техникум.

Цо кулгалдеча скважиное даим цIена а цхьалало йолаш я я, ер ва болхлой дешара а балха говзал Iомаяра а безам тIабаьккхьаш. Дукха ха йоацаш, лоацача хана оператораша шоай низаца хьаейр групповойи трапица устаноакаш. Балха ха а ца хьамаш операторааша Iома а яь, бола йолайийтар № 45 йола скважин.

Шоай низ кхо ца беш, Даьхенна махулла дукхагIа мехкдаьтта гази йоаккхаш къахьегаш ба «Горскнефта» НПУ мехкдаьттахой.

Д. ГАВАЕВ.

Заманкулгерча мастера В. К. Широкоступа кулгалдеча № 48 йолча буровой коллективе къаьстта дика къахьегаш ва бурильщика гIонча Евлоев Мустафаи Бабиков Григорийи. Шиъ воттагIво массаза тIаххоачашъю шоай заданеш.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) М. Евлоеви Г. Бабиковеи.

Н. Кобиашвили сурт.

«СЕРДАЛО»

2-гIа оагI. 30 июнь 1964 шу.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

Укх деношка къахьегамхой депутатий Заводскойн Сунженскин районий Советий хадданза йолча комиссей балха практикахи Шелковской района хьайбай боахама болхлоша культурно-бытовой гIулакх дарахи дола дешаш дувцаш Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума заседани хилар.

Президиумо белгалдаьккхар моттигерча Советаша хадданза йолча комиссей бола тоабаь хилар, боахама а культурин а гIишлош яра деккхараш къоастадеча цаьрца дукхагIа оагIув лувца уж ялар. Советашеи исполкомашеи дешаш кийчдеча дакъа лоац хадданза йолча комиссеша, докладаши содокладаши ю, нах баха моттигаш тоаеча, школай, клубий, библиотекий, больницай, торговии культурно-бытовойи предприятей а учреждений а болх тоабеча организаторски гIулакх ду.

Заводской район хозьеш тоаяра хадданза йолча комиссе, нах баха моттигаш тоаяра лаьцача социалистически яхьа юкъе а яха, паркаш, улицаш, цIенош, тротуараш цIеньяра а районе таьнаш, кIотаргаш, зизаш догIара а оарцагIьаьккхар общественность. Цу балха юкъе дакъа лоацаш хилар 45 эзар совгIа саг, 50 эзар га, 68 эзар кIотарг, 53 эзар квадратни метр зизаши газонаши дIаегIар цар, 100 эзар совгIа йолча гаьна гонахье аьхкар, кIир техар, 400 зданеча басар хьеккхар, кхыдараш дир. Социалистически яхье толамаш дехарах хьалхара премии Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета карара кара тела ЦIе байраши хьожаяьй района.

Сунженски района бытовой комиссе актив юкъе а оазаш бахача наха гIулакх деча предприятей балхага хьежар, болх тоабарах хьалда йола мероприятеш оттайир, предприятеша производственни планаш тIехкхоачашъелтея бахача наха дукхагIа гIулакх делга вIаштIехьдаьккхар. Бахача наха гIулакх дара керда фермаш юкъейоалайир — фермашка, кхай тIарча станашка, нах баххача дIа а ухаш гIулакх деш йола бригадаш вIашагIъеккхар.

Цу а кхыча а районий хадданза йолча комиссей балха опыто бакъьу, исполнительни органий отделийи управленейи компетенцех дола дукха дешаш шоашта къоасталургдолаш кийчъеина уж хилар. Цхьабакъда, моттигерча Советий исполкомаша хIанз а дац боахами культурин хьалъяра дешаш тIа-тIа дукхагIа луш-луш хадданза йолча комиссешка дIадала деза яха КПСС Программа положенеш кхоачашъяра де дезараш, хадданза йолча комиссешта уж гIулакхаш кхоачашдулургдйларах тешаш.

Исполкомаша кIезига терко ю хадданза йолча комиссеша хIара деча беча балха, хIара комисси Совета хьппаре гIонча хургйолаш хIама дац. Цудухьа дукхача комиссеша шоай болх бу цхьан хIаманна тIалостабаь боацаш, план йоацаш, бахача наха гIулакх деча предприятешеи организацешеи балха тIехь дола кхоачамбоацараш дIадахара цIенхашта влияни лоаттаяц.

Президиумо моттигерча Советий исполкомаш декхарийла яьй хадданза долча хьалийн йолаш йолча опытех лоаркIам а беш исполнительни органий отделийи управленейи компетенцех дола цхьадола дешаш, вешта аьлча, берий опеках, попечительствах, патронированех дола, всеобуча фондаш школашка дIаекъара, берий учреждешешта комплектовани яра, гIишлоц еча материални довгорех фондаш дIа-юкаийсъяра, нах чубаха цIенош ремонт яра къоастадара а цар списаш чIоагIъяра а, налогаш ялрах, школашка-интернаташкеи берий учрежденешкеи долча беракаш тIера лучи ахчах мукъабовлийтар дехаш гражданаша хьачуеннача заявленешка хьажара, бахача наха шоаш цIенош дергдолаш лаьттан участкаш ялара дешаш хадданза йолча комиссешка дIадаларах йола предложенеш кийчъелги Советий йоагIаш йолча сессешка хьажа чуяхьилгеи.

Исполкомашта тIадиллад хаькъа образоване гIулакх, культурай, уьнахцIено лораярен учрежденей, торговле, бахача наха коммунальни бытовойи гIулакх дара предприятей болх, нах баха моттигаш тоаяра, социалистически законность чIоагIдара, общественни порядоки граждаший бокъонаши лораяра, совхозашкеи колхозашкеи къахьегама дисциплина чIоагIъяра, царна новкъостал дара нах къоастабара, йоархIаш дIаерахи юртбоахама техника лораярахи дола указаш кхоачашдара болх тоабара хадданза йолча комиссей теркам тIабохийтилга.

ШоллагIча дешах Шелковской райсовета председатела нов. В. И. Земскова аьча докладага ладийгIар.

Президиумо белгалдаьккхар, района моттигерча Советаша хьайбай боахама болхлошта культурно-бытовой гIулакх дара болх тоабеш моттигерча Советаша цхьадола хIамаш дах хилар. Культпросветучрежденей дукхача болхлошта фермашка, бригадашка, станашка а ухаш лекцеш еш, докладаш, беседаш ю, газеташ деш, боевой листокаш, «молнеш» арахец. Фермашкеи бригадашкеи кинофильмаш хьувлх, художественни самодеятельносто выступленеш ю.

Цхьабакъда, дIадехараша маяххара а дац, хьайбай боахама болхлой хьашташ кхоачашдара тIехьадусаш а да йеш дола гIулакх. Цхьайолча культпросветучрежденей болхлоша майоагIара дIайовзийтац КПСС ЦК июньски (1963 ш), февральски Пленумий решенеш, цхьан хIаманна тIаберзабаь боацаш, колхозий, совхозий вахарах хьалда бу болх. Хьайбай боахама болхлоша дехьаш дола газеташ дикка ха яхача дахь.

Торгови организацеша юкъ-юкъе мара гIулакх дац хьайбаш леладерашта, наггахьа мара ягIац автолина жа Iуй бригадашкеи хьайбаш леладеча фермашкеи.

Хьайбаш леладерашта къаьстта во ду гIулакх коммунально-бытовой предприятеша. Дукхача фермашка, бригадашка, станашка банеш, душевойш, кога гIирс а баракъа а тоадуи теген мастерскеш, радиоприемникаши кхыйола цIагIа лелаю хIамаши тоаю мастерскеш яц. Хьайбаш леладераш болча нах дIа а ухаш гIулакх делга вIаштIехьдаьккхадац предприятеша.

Иштта белгалдаьккхар, хьайбаш леладерашта культурно-бытовой гIулакх дара моттигерча Советашта колхозашеи совхозашеи кхоачамболлаш гIулакх деш ца хилар.

Ше тIайийцача соцам тIа Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо оттадир культурно-просветительни учреждений, торгови, коммунально-бытовой учрежденейи предприятейи болх тоабара гIулакхаш, йоагIаш йола министерстваши ведомстваши декхарийла йир хьайбаш леладерашта деча гIулакха тIехь шоашта кара йолча учрежденешеи предприятешеи беча балха боарам чIоагIа лакхбе.

Шелковской производственни управленена тIадиллад хьайбаш леладерашта деш дола гIулакх тоадара бола совхозий колхозий кулгалхой бехктокхам а тIахьожам а лакхбелга, торговле, предприятешта, быта, культурно-просветительни, медицински учрежденешта цар болх тоабара тIехь новкъостал делга.

ТОАЕ ЛОАМАН ДАЬГIЕНАШ

ЛОАМАШКАРА эрий тIаьннача баьций даьгIенаши цонаши нердаяхара эггара аттагIа йола способ — уж тIагIоллара тоаяр. ТIагIоллара лаьтта цамцадаккхар, дикагIа йола баьцаш дIаер, удобренеш товсар санна йолча агроприемех латт из способ. Массанел а дикагIа да уж мероприятеш цхьалкха чакхъяхар. Масала, лаьтта цамцадоаккхача хана удобренеш товсар е буц дIаер. Тоаеш йолча даьгIенера дукхагIа йола баьцаш дIаьха оалаш долаш яраш хуле (костер безости, котолгаш хецо пырей, кхмяраш) цхьа дисковаши ярах е макха баккхарах кхоачамбе мегаргба.

Дукххача шерашка тIаюола дикагIа йола баьцаш дIае еза тIаьнна буц нийлха йолча участкашка. Массанел а дикагIа да дискови селка делайича. Кулгашца дIатоссаш дола баьца фу дикагIа лаьттанна кIал дахийтар дуккьа дикагIа да цу участке макха баьккхача е тIагIоала массехказа жа Iулаш хьал-Iо лаьккача. Буц нийлха йолча моттигашка дуккхача шерашка тIаювла баьцаш дIаювча хана кагегIа дола фу хержа деза, хIана аьлча из атта лаьттах дода, цхьатарра тIа а доал.

Участкай биологически хьалаш а торкалданза даргдац. Масала, цхьаццайолча моттигашка дукхагIа йола цонаши даьгIенаши бобови баьцаш кIезига йолаш я. Долче, эггара хьалхарча аргIанна, укхаза тIакхетийта еза клевер, ледвенец, кхыйола бобови баьцаш, хIаьта цул тIехьагIа злакови баьцаш. ТIехьа тIаюви йола баьцаш аьхки а, кхыметтел Iан кIал гIоргйолаш а дIае мегаргья, цхьабакъда, эггара дикагIа да уж бIаьстан юкъе дIайийча. Баьций фу дIатассале хьалхагIа тIагIоллара лаьтта цамцадаккха деза, хIаьта хIара гектара тIа 10—12 килограмм бобови баьцийи 8—10 килограмм злакови баьцийи фу тасса деза. Кийчданза долча лаьтта кулгашца фу дIатоссача хана из боарам кIезиг - дукха сопбаккха беза.

Агромероприятей комплексана юкъе эггара пайданагIа дар даьгIенашкеи цонашкеи удобренеш товсар да. Цо йиш хулийт доакъараш тIадолча лаьттай продуктивность дикка лакхъе, цар биологически состав эргаяккха, хIаьта долче, тIайоала баьцаш йиача пайданагIа хилийта я.

Эггара хьалха пайда эца беза моттигерча удобренеех—кхох. Из дуллаш аттагIа да цунга дукха мах болаш ца хиларна. Цу гIулакха эшар хIама дац доахан латта моттигаш юкъ-юкъе хувцилга мара. ЛоархIамаш дича кера даьд, цхьан моттиге латташ 100 устагIо сахьат даьккхача, хIара гектара лоархIаш тохача 90 килограмм азота нийсса хулаш хилар. Жа меттащ хувц-хувцаш леладеш хилча, укх тайпара лоархIамаш хила деза: цхьа устагIа цхьан квадратни метр тIа итт сахьата латтаргболаш, Жа Iулаш иштта лоатталеш хилча 500 устагIо аьккана пхи гектар даьгIе хьаьнъергья. Баьцаш хьувкъаьрал совгIа, цо баьций ботанически хьалаш а тоаду.

Минеральни удобренеех эггара пайданагIа я азотнии фосфорнии яраш. Яьча опыташа хьахьекхад, наггахьа санна уж удобренеш къаьст-къаьста етташ хилча доакъараш тIадолча лаьттай продуктивность хIара гектара тIа 5—7 центнер мара лакхлуш ца хиларн, хIаьта уж цхьана техача 13 центнер лакхлуш хилари.

Азотни удобреней хьоанал лаьттанцара сихха кхоачалуш хилар бахьан долаш царца подкормка е еза хIара шера, хIаьта фосфорнийчарца — 2—3 шера цкъа. Ужаш а вожаш а гурахьа тайсача бакъальа я.

ЦХЬАБАКЪДА, даьгIенаши цонаши тIагIоллара тоае йиш йолаш хилац еррига моттигаш. Доахан тIалийнна лаьтта соп тоIадаьча, буц эсала тIаьннача участкашка лоадама пайда балац цунах. Иштача моттигашка овлангара дена тоае еза даьгIенаши цонаша, вешта аьлча эрий тIаьннача баьций даьгIенашкара тоIадена лаьтташ аха а оахаш, вIашагIъеш керда баьцаш дIаер. Цо йиш хулийт лоецача хана (1—2 шера) эрий тIаьннача баьций хьувкъам а листал а 4—6-зза лакхъе.

Укх тIеххьарча кайналца лоархIаш дар, лаьтташ шаьра доацаши йоачаша лаьтта доладе тардлуши хилар бахьан долаш лоаман хьалашка даьгIенаш овлангара деназ тоае йиш йа аьнна. Цхьабакъда, яьча опыташа хьахьекхар уж уйлаш нийса ца хилар.

Бакъдар аьлча, овлангара дена даьгIенаш тоаеча хана лоралуши цхьадола хIамаш теркалдеши хила еза. Масала, уж тоае мегаргья 15—20 сантиметрал бакъагIа боаца лаьттан тIоа йийхья болча даьгIенашка, дукха ира йоацача босашка, цхьабакъда, лаьтта пхорагIа яха деза. Босеш ирагIа йолча моттигашка юкъ-юкъе оахаш а ца оахаш а хила деза лаьтта, хIаьта уж геттара ира йолча моттигашка тIагIоллара тоае еза даьгIенаш.

КIалхара дена, вешта аьлча овлангара дена, даьгIенаш тоаеча хана йоачаша лаьтта Iохкахьара кхерам хургбац, наггахьа санна аьха босенаш цу саньата цкъа дIайийча дукхача шерашка тIаювлача баьцашца дIаюйя, хIана аьлча йолчашка лаьтта доха ца дайтара эггара тешамегIа йола средство уж я.

Укх тIеххьарча шерашка республика цхьайолча районашка аьхад эрий тIадаьнна доаккъар тIадола дукха босашкара лаьтташ. Царех цхьадола дакъа шерра-шере дIаюеш йола культураш, къаьстта а нух тохкош яраш, кхоеш леладар бахьан долаш йоачаша Iохкухь. ДIахо йодача хана иштта моттигаш ца нийсълийтар дукъа йоачаша лаьтта Iохкухьаргдолча участкашка лушеш а хь, дикагIа хьувкъаш йола баьцаш дIа а йийна цонаши даьгIенаши кхее еза.

Лоамара цонаши даьгIенаши овлангара дена тоаеча хана лаьтта кийчдари баьцаш дIаери эггара дикагIа да, шолаг тIаьхьлехьа баьций чIоагIъяла кхуьргболаш, ахка хьа мо даьллиге а цича. Цхьабакъда, Iана хIоа гIоргйолаш а мегаргья дIае-м.

Доакъараш кхеду лаьтташ тоадара йоккхий мероприятеш чакхъяха лаьрхIа хиларца дувзаденна къаьстта уйла тIаяххийта еза фу кхедара гIулакха. Цудухьа тоабе беза лоаман районий боахамашка цкъа дIайийча дукхача шерашка тIаюолача баьций фу кхедара болх. Эрий тIаьннача цонашкарча дикагIа йолча баьций фу гулделга а, наггахьа санна эше, цкъа кхыча районашкара иеца уж тIадахьылга а вIаштIехьдаккха деза.

Цкъа дIайийча дукхача шерашка тIаюолачь баьций фу кхедолга дика вIаштIехьдаьккха ца хуле, лоаман цонаши даьгIенаши тоалург ца йиш аьнна уйлае а хьашттаьл.

Лоаман даьгIенаш тоаяра уш белгалъяьа мероприятеш кхоачашъяро йиш хулийтаргья цар хьувкъам дикка лакхбе а юкъарча хьайбашта тешаме доакъарий база кхолийта а.

Н. ПАВЛОВ.

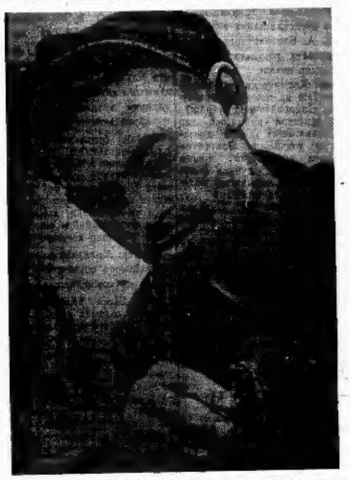

Сунженски производственни управлене Кирова цIерахча колхозе балха юкъейихьай дуккхача Iаьсашта цхьана шура молаю аппарат. Iаьсашка хьежачар болх дика аттача боакх цо, цхьабакъда боарамах хий лургдолаш тоае езаш я аппарат. Из иштта тоаяра къахьегаш ва зоотехник Семенюк Дмитрий.

Сурта тIа: зоотехник Д. Семенюк шийн боарамах мара хий лургдоацаш аппарат тоаеш воалл.

Д. Василийко сурт.

ТIЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ

СЕМИЛЕТКА ялхлагIча шера геттара дика къахьег Шаьла производственни управлене Ленина цIерахча юртбоахама артела колхозхоша. ТIехкхоачашъяьй цар ах шера пачхьалкхенга дулх, шура, фуаш доххара план.

Ялх бетта шура дIаяллара задани 20 июне 120 процент кхоачашйир цар, дулх дIадалара — 110 процент, фуаш дIадалара — 120 процент.

ШIаккха ца баьча тайпара дика бу болх шурай-товарни ферма коллективо. Хьалхарча мугIаре латт хIара кхоабача Iаттагара 1600 килограмм совгIа шура аьккха доярькаш Тазбаева Кхокха а Билалова Амиса а. Цул кIезига тIехьа мара йисаяц хIара кхоабача Iаттагара 1500 килограмм гаргга шура яьккха Хадаева Аппату.

З. ЭСАМБАЕВ.

ШУРА ДУКХАГIА ЙОАККХ

ДИКА къахьегама толамаш доах семилетка ялхлагIча шера Предгорненски опытно-производственни боахама хьайбаш леладераша. Доахангара шура яккхара ах шера план 168 процент кхоачашъяьй цар. Пачхьалкхенга планал совгIа 1800 тонн шура ехкай боахамо.

Эггара дикагIа хьоккхамаш да нов. А. Дахкильгова кулгалдеча кхоалагIча бригада. Денгара-денга дукхагIа йоаккх цо доахангара шура. Социалистически яхье хьалхле лелаю доярка А. Эльмурзаевас. Ше тIалийна декхар дика кхоачашду цо. Ше кхоабаш болча хIара Iаттагара шера 2750 килограмм шура аккха лаьрхIад Эльмурзаевас. ХIанзале а хIара Iаттагара 1400 килограмм шура яьккхай цо. Иштта дика къахьег дийнахь-бус хIара Iаттагара 11 килограмм шура йоаккхача доярка З. Ахмадовас. КхоалагIча бригадал дукха тIехьайнсац нов. Старожева кулгалду шоллагIа бригада а.

Шура дукхагIа яхарал совгIа, цун хьоанал а лакхлуш йоагIа боахаме. ХьалхагIа из 3,6 процент лиинналe, хIанз 4 процентага кхаьчай из.

Ю. ВОЛОГИН.

Бувзам тешаме ба

МагIалбике дукха моттигаш я босашкара лаьтта текке лиеш йохаеш.

Дукха залонаш тIаотт монтераштa М. Зеленчукан. Д. Яровойнеи. Дукха ха йоацаш буровойна тIадолхача бIоагIаш тIара цхьа саьрг Iобежа бIаргабайр царна. Цу сахьата саьрг котта болабелар уж. Цар дика кхетадора, наггахьа санна буровой тIа цхьа хIама эшхе, цхьаккха а бувзам боацаш йола из, новкъостал де йиш йоацаш юсилга. Лиии юхаметтаоттайир монтераша. Дукха болх бе бийзар цар, бийсана мара цIабахканаар уж.

Ткъо шу да П. Пушин монтерална-спайщикалла болх беш вола. Дукха къахьийгад цо лиеш тIа. Шийн балла ха ярцар аьнна ца къовсаш эшшача кийча волаш болх беш хьавоагIа из. Дика болх беш ба телефонисткаш С. Кондрашева А. Кракмалы. 10—15 шу да цар болх бу.

Ах шера план 21 июне кхоачашйир МалгIалбика бувзама участка связисташа.

ХIаьа шера йоагIа план занал хьалха кхоачашъяра тIагIертта къахьегаш ба уж.

В. ТАГУРОВ.

ЯЛАТ АРДА ДОЛАДАЬ ХЬАЛХАРА ДИ

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

лерхI оаш муих? — аьнна хаьттар оаха.

«ДукхагIа гиб а, хаь бол дийнахьа».

«Ераш-м, белгала, цул хьалхагIа бала мег ма баь, — йоах нов. Мартуеевича, — Цу гIулакха оакъ аккарна пхиъ ше-шегIа делеш ца! тIехьтессеи ялх комбайн а. Шийн агрегатаца ер воагIа тха эггара дикагIа вола комбайнер Бархаиов Аьхьмад,— аьнар цо уллув гIолла тIехйоалача комбайнигахьа пIелг дIа а хьекха. Кастта делкъийга хIама дуа ха хургйолаш я, тIаккха хьамаьл да йиш хургья цунца. ХIаьта хIанз ялат хьал мишта эц хьожаргда вай».

Керттерча агрономацеи бригадирацеи цхьана комбайна тIеххьа доладелар тхо.

Трактор сиха леллашехьа а, цхьа ца юха ца буташ, хасарах улла деррига ялат хьалъяьаш йодар комбайн.

«Хьадолле, вена комбайнерий гIулакхаш мишта лел хьожаргда вай», — йоах Арсамаков Уреаби. Касарах улла ялат хьалъяьаш Янднев Аьхьмад воалача лоаллахарча кхай тIа долх тхо. Укхаза а аьа хIама доацаш дика лел болх. Ца хоаш Iо ца бужа фийг а аллийтац цо шийн тIехьа кхай тIа.

Комбайно дIагаьна аллалол тIехьхьежаш а лаьтте, механизатораш делкъийта хIама дуаш а салоIаш а йолча кхай тIарча стане доля тхо. Укхаза кхоавлла кIал шьен мугIарах IоотгаьдьI астолаш латт, хьалтехь хьохханий досца довла.

КIезиг-кIезига боагIаш стане бокъгIа борриг бригада механизатораш болхлой. КIеьдбалар хоыэ цар йоаьаш тIа, Уш бугаш баш а балеш а ба.

«ХIана мегаргда комбайнераша къамаьл де», — йоах нов. Мартуевича.

«КIаьа-м венневан хьо? — аьнна латт оаха комбайнерга Картаева Ваьакага.

«КIаьд вIаьа а венневаи, — шеп воаппа хьи ду по. — КIаьлаьа йиш йолаш ха яц ер. Наггахьа санна ялат чуэца оаха гоадойя, дукха ниеьала таралу тха из. ДогIа а шкъа эккха мег. Цудухьа хIана ха доаб латтача дена цкьеккха сохьат хьалб ца лоалеш бола бо беза».

«Цхьаннеца а вы лелайой Iа?».

«ХIара шера вай лелаю аьаг Бархаиов Аьхьмаде, — йоах Картаева. — Тха шишиа комбайнаш а хьаьвттара а, вIаши гаьна доацаш а да тха, Бакъдар аьлча, муца хьожхача хана дайлакьа беча балха хьожханаш Аьхьмада дикагIа дар сачерел, вешта хIанз-м сайдараш, дикагIа хургда мотташ ва со».

«Из-м доаргда вайна дикагIа хьал», — аьнна вIаьтта хьетIанхьача Бархаиов Аьхьмад. — Хьана ца ма дага воалаш-м ваш со-м».

Дукха ха аьаьхьа обед лаь а баьнна, сихха шоай агрегаташ йолчахьа бахар механизатораш. Юха а хIаш дикадаш йолаелар комбайнаш.

О. КОДЗОЕВ.

Империалисташ шоай интригаш юташ бац

22 июне Анкарара США президента Джонсоне оттаьча къаьсттача самолетаца Вашингтоне кхаьчар Турце премьер-министр Исмет Иню. ШоллагIча дийнахьа Вашингтоне вахар Греце премьер-министр Папандреу а, Уж бахара маIаа — «Кипрски проблемах» Джонсонаца переговораш еха. Хоаш да, США-ра гIулакх чакхдаьннача тIехьагIа Иненюи Папандреуи Лондонеи Парижеи аьнйха хилар. Цу столицашка юцаргья а из «кипрски проблема» я.

МалагIа бахьан да малхбузехьарча пачхьалкхений дентелаш Киприна гонахьарча шоай бахха селлара сихбенна хьувзара? Дерригача дуней тIарча газетий оагIонаш тIара дIа хIана далац цу мехкарча событеех, «кипрски кризисах», хьалхагIа а санна Кипра Республика территориальни бIарчалол ца шийн лоIаме хиларан тIатуйсача кхерамех дола хоамаш?

Дуней общественноста уйла чIоагIагIа Киприна тIа а оаяц, вIашка гера а детташ летача дена ва шу совгIа ха дIаььнай. Кхо бутт ба ООН-а герзашдаре низаш гIайрен тIа латта, хIаьта уж дукхалле 7 эзар сагага дIа а кхачад (иштта Кипре шоаш хилар а е мацар хьал лоаттабара хьаштенца а, е киприи халаьх дукха а дукхагIа барашта дагалаттарашеи цар лоIамцеи хIаьта-вета а. вийса деагIаш довца английски бIуваш а тIехьа лаьрхIача). ГIуленхаш лер тIа дала а киприоташта — грекаштеи туркаштеи — юкъера къоасамаш тоъалча лаьнъе къаста а ма деварий аьнна кеталу. Цхьабакъда, из доллаш дац.

Цу шин общинана юкъера гIуленкаш хIанз а ца къастараь бола белх Киприра тIагIертта шоашта йола гIойле лехаш йолча Англе, США, НАТО кхача мехкий ба. Духхьал уж да «кипрски проблема» гIеттаргйола гIулакхаш хьовзадьараш, духхьал уж да тайп-тайпарча килоозалий интригайи новкъостална хIанз а цу мехка кхоьадена гIулакхаш лоаттаде гIертараш.

ТАСС-а корреспондент волаш Кипре цхьан шерах ах шерац болх баьча укх мугIарий авторо цаI доацаш ковычкашта юкъе лувцан «кипрски проблема», «кипрски кризис», кхыдараш сецца дола дешаш. Белгала аьлча, «кипрски проблема» хиар, ше маьрра йолаш яц. Цига да барт вIашагIа ца кхеташ дола вIахаш, цига а. наггахьа санна тойя. НАТО державий оагIонгахьара цун чурча гIулакхашта юкъе гIортолга юха ма санненга а кипрски халкъе ше етта кьасташ йоаш йолаш йола, гIайрен тIерча грекийи туркийи общинашта юкъера вIошдувьалеваш, вIаьш шерашка шоайла машарах барт тайпан баьхаб киприотащ — шина а общине вахалаш. Царна юкъе цатовы баьлаб «Бекъа а бекъа, доал а де» яхача дукха езеенача метода лерда тIа шоай политика лелаеш болча англичанаша.

Малхбузен пропаганда пайда эцаш хилча тайпара кхетаяш хилча «кипрски проблемаш» — ма а английски тIема базаш Кипре лоаттайтара проблема, къаьстта а хIаьз, НАТО членаш долча шин мехка — Грецеи Турцеи — юкъерча гIулакхий проблема. Из да НАТО вай корзагIбаьлар.

Шийна низагIа кхачъеча цюрих-лондонски соглашенеш кхочушна а бокъонца лаьрхIа Макариоса правительство хилара маIан да Кипра Республика дIоано суверенитета эшача цхьайолча пачхьалкхений, эггара дьаха Англе, бокъонаш дIаялар: цу шеноц тIа доацц Кипра «суверенни» оалаш йола, хIинзалча хьа харцхиланза долча малхбузен нена йоазон хоемех, ядерни герз чуделаш йола Англе базаш цига йисарех дола дац. Кипрера Турцеи вIезагIагIбарий кулгалхошта Турце оагIонгахьара гучаяхь, шеко йоацаш гIо даре, турцеи бIуваш Кипре чуданар керам хиларо, цкъа санна массехказа. ТIом хьовча дIакхоачаьй Турцеи Грецеи — НАТО-га гIоллара «доттагIий» союзникаши. Цу агрессивни блока еррига средиземноморски фланг боьхоина йохаре перспектива тIа уьтт. Цудухьа хьалхетаь дац НАТО керттерча державай кулгалхой «кипрски проблема» шоашта гIойле йолча тайпара хьовстов гIерташ сацбалар а.

Укх тIеххьарча хана Кипре къаьстта гучаьннай турецки милитаристаш къаьстта шоай правительство дIа шагIйола а Турцеца тIема новкъостал деке а гIертташ йола уйла. Бокъонца из уйле хьал а лоацаш Турце кхача мехкашарча гIулакхий министра шой бетта дIадайхар центральни цаIа моттигера шина правительствах а йолаш йола федерации Кипре вIашагIйолийта (600 эзар сагага кхоачаш а нах ца бахача хIамигача мехка кхо правительство а йолаш йола федераци!) гIайрен тIа баха нах хьанеш шоашо кургдолаш баха новшабелга. Белгалденна аеза да, Турцеш община реакционни кулгалхоша, цкъха ца уйла цкъа дIалелайнарах кхоачамбаь ца IераI совгIа, из кхоачашъяра тIалерваль цхьадола гIулакхаш чакхдаьха а хилар. Кхыдар дита а хьалагалдоаргна вай турций кхемах бола киприоташ грекашна вIашагIйина бахача районашкара дьа а болаш «турций мара ца бедача» юрташка баха дIаваийтар, дуне гIа дакъа вIашагIа а ухийташ. Киприски полицена юкъе хиана турций ооккха декабрь бетта доаз республикан правительствана дуьхьала гера мара а айна митеми лелаа баьнар. Гера бе а долаш духьала бувал уж правительствашка бIувашта, цар Кипре керттерча, городий кварталашкеи дукха хIама ца доаш турций еррига юрташкеи къаьстта шоай полицейски участкаш кхоьаь, гIараш тIара урагIьяа агIаш Турце хьеха бабраьх а болаш.

Турце правительство дукхаха шой ира хьалхъокха, Кипре Республика правительство гера хIана киприски гIийртей, Турце вIаьдаь [illegible] латта киприски дош мамара [illegible] цуьнга дувзаденна турецки бIуваш гIайрена тIа ца доаккхача даьг ца хиларах а дола хоамаш. Турце шийн тIема гIулакхаш массаза хьоьзалу Греца а царна духьалдаха шийн гIулакхаш долалу [illegible] хургдолаш вIаштIехьдаьхар.

Турцегахьарча киприна дуьхьала киприски парламенто цкъа бетта агрессивни кхиеш лорабергбола шоаш йоарцагIдахар дукха тIайийцад 16 шерагара 50 шерага кхаьчалца шу болаш бола йерригаа маIанах къонах гIерта бега бодол дуц дола массево а тIема декхарийла яра хьакъехьара закон. Цо а, хIаьта иштта республика правительства шийн обороны низ чIоагIйора чакхдаьхача кхыча гIулакххана а чIоагIа оагIатIехькхар тIема гIулакха кхоакие а йоохала йоаш йолча Кипра гIулакх дагIа Iоче Вашингтоне Лондоне.

Джонсони Иненюи Папандреуи вIашагIкхетарах а турецки грецки кхыча мехкашарча гIулакхий министраша дIахо ергйолча переговорах а хургдар кастта гучадаргда. Шеко хила йиш йолаш дац вай: киприски халкъан цуи правительствон хьаштий чотах «киприски проблема» хьластае гIертаргья США-и Англеи. Цхьа бахьан доацаш дерхIа йиш йолаш дац «Нью-Йорк таймс» хьача чIоагIа лоархIаш долча американски газето «шийн лоIаме рахьим а долаш Кипр дIахо яха йотила цуш хила йиш йолаш хIама дац» аьнна заявлени хоттаеш арахьацар (Инеию Вашингтоне кхоачача дийнахьа!). Из — бокъонца интервенци хьалхаш.

Цхьабакъда, шой майдоза хьекъоме цхьаь дац киприски халкъ. Цунгаьа а Советски Союза а дуней тIара машаре халкъаш гIо даз цкьаш а. Дукха ха йоацаш ТАСС-а корреспондента ше кхача интервью тIа Кипра Республика президента Макариоса аьнна мел бар Кипре атта низ болча державай жертва хургья аьнна хеташ эшаварий уйла маш гучаьякхча СССР позици.

Укх денешка хана а Киприрча гIулакхий хьаькъехьара дешаш дийшар ООН-а Кхерамзлен Совето. Республика правительство раьаа а болаш Совето тIеийцар цу мехка суверенитетехи лоIамехи тоссалуш доьла гIулакхашта дарригача маIанашка — ООН-а членашца беш тIаьхьакам бакъ беш йола резолюци. Резолюци тIа белгалъьаккхар белгаларча кхыча мехкий пачхьалкхений оагIонгахьара хадданза леттача кхерамча «новкъарле» ю Кипрера гIулакхаш шоай лер тIа кийчдеран оалфакт.

В. ПАВЛОВ.
(ТАСС).

КЕРДА СКВАЖИН

ДЕНГАРА ди массаза доал шерагIа кул Хаян • Кертера мехкдаьтта лохаш йола майдаш. Цига болх беш ба Старогрозненски кIоаргача тохкама бурув тохача контора мехкдаьтта лохараш.

Дукха ха йоацаш цига № 34 йолча скважинана бурув тоха йолаелар мастер Г. В. Кравцов керте латтача бурув деттарий бригада. Цо хIанзехьа а 1136 метр кIоарга бурув техад. Меловн тIоанашта гаргагIа ме гIорт бурув тоха хьалагIа да. Бакъда цо дог ваккийта, болх льгIбалийтац бурув тохараша.

«Красный молот» завода болхлой тIахьехам хьал а лаьца, графикал хьалхагIа болх кхоачешбу цар.

Социалистически яхье хьалхарча моттиге латт ви. Людновен Черненков сменаш.

Лоабата маркхал дина кийчбарца бурув деттараштa доккха новкъостал ду лаборанткаша ин. Гуьлоси Поповаси.

А. ТИЩЕНКО.

Оаха яздаьчох хиннар

«ЛЕРТТIА КИЙЧО ЯЦ»

Иштта корта а болаш оаха кепатехара корреспонденце тIа дувцар «Знаменский» совхоза балхацарча цьадолча кхоачамбоацарех. Цох лаьца «Знаменский» совхоза керттерча инженера нов. А. Аушева яздуш болаш йолча 14 ялат чуацача комбайнах хьаккхара ардара къаьст-къаьста а лора лаш 8 комбайн болх беш я, хIаьта шийн мастерской ца хилар бахьан долаш юлейнса ялх комбайн тоае Сунженски МРО дIаяхьийтай. Иштта кийчъеш латт кхыйола юртбоахама машинаш а. Цхьабакъда, ремонт яра балхаш пела лел, цун керттера бахьан да ремонтни база ца хилар, йолаш яц эшаш йола оатхалаш. Дукхала а аепка дIаепна йоллаше а Республикин «Сельхозтехника» объединене цу гIулакха дукха уйла еш яц.

МЕДИЦИНЕРА КЕРДАДАРАШ

ДАГА ДОАЦАШ ХИННА ХIАМА

Экспериментальни биологен медицинан Новосибирски институте дика камаьхал а йоалаш чаккхьанкай цхьан юккъа дIахоада а я ь сихха пехк юха тIайогIара (аутотрансплантаце) нахьаьца бронхиальни астмана дарба дара операци.

АПН корреспондентаца ше къамаьл деш Ленински преме лауреат волча профессора Мешалкин Евгене дийцар:

— Ах бIаь шу совгIа ха и дийнача цхьан хIамаи органаш кхычоа дIатIайогIа гIерташ хирургаша къахьега. Хоаш да, кхыча хIаман ший дегIа йоаца орган тIаегIача массаза а лораилара реакци хьовю организме, шийна чухь «антитела» оала лораилара хIамаш хьаю организмо, тIаегIа орган Iайда а Iайде хIалакью цар. Алхха шоала даьча ший хIаман органаш вIаши тIаегIача цхьан юккъе кIезигдукха дIатарлу эшаш йола тIаегIа орган, из де тарденнад, масала, жамаршца.

Во лестаиаш дегIанхара дукъале еча хIамашта тара йола средствлш юкъе а йоалаеш, укх тIеххьарча хана вIаштIехьаьннад тIаегIача органо массехк бетта болх балга Iалешде. ДегIа мазаш шоайла биологически та-

ШИЙ ПЕХК ЮХА ТIАЕГIАЧУЛ ТIЕХЬАГIА АСТМА ДIАДОАЛ

ра ца хуьга дIадаккхара яьъкъаш лохаш ба биологаш.

Цхьан дийнача хIаман дегаши пехкаши кхычоа тIадогIаш дерригача дунен тIа а цIи хеза йола экспериментальни операцеш яьй Москве Владимир Демиханова. Цхьан жIале когаш кхыча жIалена тIадогIаш дукха а экспериментальни операцеш яьй Анастас Лапчинске. Цун кхьметтел вIаштIехьдаьннад тIабегIа жIале ког массехк бетта дерттIа болх беш хилийта а.

Цхьабакъда, кхы а дукха къахьега дезаш гIулакх да из проблема къоастаелга. Тохкамбечарна, масала, хIанзалца хьа довзаш дацар, нагахьа санна кIеззигача хаина дегIах моллагIа цхьа маьже хьа а хоадаь, организмах из юха а дIахеттача цу маьжена хулар фуд. Экспериментальни биологен медицинан Новосибирски институте хIанзалехьа 200 гаргга эксперимент яьй шоай хьадаьхкача дийнача хIамашта жамараш, пехкаш, дегаш юха тIадогIаш.

Даьча тохкамех чIоагIа пайдана хIамаш гучадьннад. Хьахайнад, кхьметтел хIа аьнна хьахоадзешехьа, ше хьахоадаьнча дегIа маьже юха тIаегIача а хьахоадаьлехьа санна лелаш из маьже ца хуьга; дукхха хана хаьде дIабоал цун организмацара нервай бувзам, хоадаянза гIаьхьа маьже санна хилац из.

Тха институте яьча опыташа хирургашта дагадохийтар лоацчача ханна хьахоада а я ь, цIийцара бувзам а хугболаш пехк юха тIайогIарах пайда эца йиш хургьяр-кх дарба хулаш йоанача халача формехьа бронхиальни астма долча наха дарбаш дара, аьнна. Молхашца тхьовса а ваь, цхьа пехк хоадаь унахочунах хьа а яьккхе, цу сахьате ший метте юха тIайогIар. Цу тайпара — дунен практике эггара хьалхара — операцеш ярь лхи саг хIанз укх сахьате Института лораш хьожаш ва. Каротидни жол хоадабарал е пехкага долха деррига нерваш тедарал дукхха а дикагIа цу тайпарча операце бронхиальни астма хала приступаш соцаелга гучадаьннад.

Даьхача земех гучадаьннача тайпара, цIий лелача мишка спазмаш хулийташ дола лазараш хилча иштта дарбана хила йиш я жамараш тIадогIар а.

Николай МЕЙСАК.
(АПН).

ХЬАЬГА ДОДА КОР

ЧIоагIа безамеи эзди дегI долиин цискда Машенька. Массаьена а чIоагIа дукха дезар из. СССР медицински Iилмай Академе педиатре Институте беча балха новкъа ца хиларал совнагIа, цийсе кхыча бесса, цу балхацара безам совбоккхаш бар цкъаза ший циска Iаьдалах ло бу муам.

Хирурга дитаьча цIелгаша Машенька керта туте тIеххах кор а даьккха чакхсадовгIача пластмассаца из дIакъайлача, — тIаккха геттара дикача хьала тIа хилар циск. ХIанз цун вахарца хьаштдолаш хилар бера хьоа боарраме дегIаахарьа принцип а. хIаьта иштта даьгара-наьнагара лазар а хьарчаш из бер даьча хана цуних фу айп кхет а тохкаш бола лабораторе беррига болхлой.

Пхийтта миллиардага дIакховчаш дукха йолча хьаь ихаьний клеткай къайленаш, хьаь балха чоалхнера процессаш йовза гIерташ Iилмахой бола дукха ха я. Цо лорашта новкъостал ду лазараш ца хилийтар а хиниарашта дарбаш де а.

Химе лорашта кираеннай плексиглас оалаш йола чакхсадоагIа пластмасса. Цо йиш хилийтай дийнача хьаь чу цIий мишта лел за. Корах шаьра гу хьаь тIехен тIара сосудаш. Цо торо хулийт вуфиллин е сердазил яхача хьисаперча тайп-тайпарча молхай препараташа беча балкага хьажа.

«Хьаьга дода кор» хьадаьр — медицински Iилмай Академе действительни член, Паччахьалкхен преме лауреат профессор Борис Клосовский, лабораторе кулгалхо, иттнешца лоархIам болча монографей, ши бIаь совгIа Iилман балха автор — каст-каста хул химикаш болча. Укхаза хьоа теда а тедлин, пуи клеткашта басар а деш, йоккхача масштабах вIашгIеехк цу клеткай моделаш.

Даьшкара-повноцкара лазар тIехьенга хьадалара проблемаш Iомаира чIоагIа пайда хьбу химически препаратехи реактивехи. Еш йолча опыташка къаьстта боккхача лоархIаме я фитогемаглютинин яха препарат. Бераш довлга вай мехка эггара кIезнгагIа дале а, из во лош метта юкъера цIендаь дIадаккхара дIахо а къахьегаш ба вай лорош. Цун йоакхо еш ва Борис Клосовский, цун ученикаш, цун гIулакх хьалаьццараш.

Бегашта из вез а веш, Василий Васильевич аьле оал дарба дайташ волча цхьан зIамигача кIаьнках. Iовешехьа а хиина микседема яха — щитовидни железаша дерттIа болх ца бар — лазар а долаш хьаийцавар кIаьнк, из чIоагIа гIелвеннавар, даиман велхар. ЦаI-ах бутт баьлар комплекси дарба деш. ВIалла вовзаргвоацача воалаш хувцавелар кIаьнк: из уиахцIеха, сакъердаме, верста, товвенна кIаьнк ва.

Леонид КЕРИХОНОВ.
(АПН).

МИНСК, Якуба Колоса цIерах йолла майда.

М. Миковича сурт.
ТАСС фотохроника.

ДУНЕН ХАЛКЪАШИ КОСМОСИ

АКАДЕМИКАЦА А. А. БЛАГОНРАВОВЦА ХИННА КЪАМАЬЛ

Дунен халкъашта юкъерча Iилман вахара йоккхагIа йола событеш хилар дукха ха йоацаш хиннача Iилмахой форумех: Флоренце хинна космически аренаш тахкара йолча Дунен халкъашта юкъерча комитета конференции (КОСПАР) космически аренех машара гIулакхашта пайда эцара йолча ООН-а Комитета Iилматехнически подкомитета Женевски сесси.

ТАСС-а корреспондента къамаьл дир хIаназа Москве юха цIакхаьчача СССР Iилмай Академе космически аренна тохкамбаран цунах пайда эцаран йолча комиссе председателаца академикаца А. А. Благонравовца вIаштIехьъаьнначa результатий лоархIам бувцар лехаш.

Хаттар: Космически проблемех малагIаш яр совещане къаьстта уйла тIайохийташ хинараш?

Жоп: керттера дийцараш дар кхыча планеташка ахарца дувзаденна ду тохкамаш. Лаьттанна гонахьарча космически аренга доладургдолчарол дуккха а дукхагIча тайпара ховмаш цу полеташа дургхиларга тешшаме догдаха йиш йолаш да. Цудухьа КОСПАР-а конференце йийца проблемаш гаьнара космос караерзаира перспективашка хьежжа теркалъеш яр. Эггара хьалхарча аргIанна тохкамбе лаьрхIар, белгалдаьккхар Iилмахочо, хьалхагIа санна, хIанз а Бутт ба.

Къаьстта уйла тIаьхийтар планеташта юкъерча моттигашта физиках деча тохкамашта, хьалкарча аргIанна радиационни поясийн космически сердалоний массе тайпайн интенсивноста а йохийташ.

Академика А. А. Благонравова белгалдаьккхар 30 совгIча мехка викалаша къаьстта чIоагIа уйла тIайохийташ советски хоамашка ладийгIа хилар (актуальни космически проблемаех 40 доклад еннай СССР — цхьанна а кхыча мехко ца еннача тайпара дукха).

Конференце эггара хьалха ладийгIар СССР инициативах вIашагIъеллача космически экспериментех хьахиниараш Iомадеча специалистий дунен халкъашта юкъерча группо баьча ховмага. Фон тIера тIоа ракетни доагора отходашца бIехбарах йола а цIаста маьхий хьисапера кхыйола хIамаш сигал ахийтарах дала тарлуча зулама хьакъехьара а цхьайола даннеш йийр.

Маьхий сигал дахийтар санна, кхы тайпа хIамаш сигал ахийта безам болаш йола держава из эксперимент яра мукъа бала е ца яйта бокъо йолча бе боаггIача дунен халкъашта юкъерча инстанцега цу хьакъехьа хьалххагIе а хоам бе декхарийла еш йола решени тIанйцар конференце.

Хаттар: МоллагIа а кхы тайпа лоархIамера соглашенеш тIоийнайий цу совещанешка?

Жоп: Шеко йоацаш белгалдоалача толамех лархIа мегаргйолаш я Москвера Вашингтонаца дуккьалара бувзам оттабара хьакъехьа яь соглашени. Из тайпа бувзам хилаиза барг ца хилар дувзаденнад, А. А. Благонравова аьнначох, нагахьа санна 6 сахьата боарамерча тоъал лоацача хана чухь, вIаши геттара гаьна ялача метеорологически центрий информаци дIа-юха ила ца кхуйя, цун маIан довш хиларца, из къалуш хиларца.

Дуккьаларча бувзамо торо хулийтаргья лоадама юкъ юкъеца йолийташ планета тIера фо малагIча хьала тIа да хьахьокхаш дола хоамаш дерригача дунен тIа цу сахьате дIа-юха эца.

Цу бувзамца бIарчча деннен бийсаннен дIа-хьа тергья лаьттан тIара погода зерах йола сводкаш, фототелеграфии способаца спутникаш тIа Iочуийду метеорологически карташи фотосурташи.

Лаьттанна тIагIоллара доахаш дола земаш спутникаш тIара Iочуухача хоамашца нийсде лархI. Къаьстта лоархIам болаш хургда Лаьттанна тIагIолларча морхий тIоана спутникаша деш дола тохкамаш.

Iилмахочо белгалдаьккхар, бувзамах пайда эцарга дIадодар цхьатаррарча доакъошца шоашта дIатIалаца аьнна СССР-ен США-ен декхар тIанйца хилар. «1964 шу чаккдалалехьа Iилман хоамаш дIа-хьа тела долалулга дийцар оаха».

А. А. Благонравова дIахо хоам бир, космически биологехи медицинахи цхьана болх дIаболабара советски американски Iилмахой барт вIаштIехьбаьна хиларах.

«Космонавтий унахцIено, кхерамзле, вахар ше а Iелашдарца айхха дувзаденна да Iилман уж къона ши дакъа».

Космически биологехи медицинахи цхьана къахьегаргдолаш да. Автораш баь цу балха юкъеоз боккхагIа бола американски советски специалисташ. 1966 — 1967 шу чакхдалалехьа эрсийн ангалчаннйи меттала кепа а теха арабаьккха хила безаш ба хIанзарча космически биологен медицинан эггара бIарзагIа долча хаттарашта дала жоп тIахургдолаш бола болх».

США викалашца переговораш йолча хана вIаши ийс а деш цхьан лор тIа даьхар Лаьттанна даь магнитни тохкамаш, «Электрон-2» а, «Космос-26» а яхача спутникий новкъосталца хьча магнитни съемкаех хьакхьча советски хоамаш американскичарел дикагIа хилар», — аьнна белгалдаьккхар академика.

Хаттар: Космически тохкамашка дакъа лоаца мехкаши халкъаши кхы дукхагIа хургда аьнна хIама дий?

Жоп: Женевски сессе къаьстта уйла тIаьхийтар кIезига дегIадаьхкача мехкаштеи ресурсаш хIанз укх сахьата лоадам боацаш йолча мехкаштеи космически проблемаш оттае новкъостал дара.

Аьттув бола опыт лоархIаш дийцар академика А. А. Благонравова Инде геофизически ракетай полигон йиллар: Лаьттанна гонахьара аре тахкар духьа ООН-а пурамийца дукха ха йоацаш йилла из полигон ший болх толамца дIахьош я.

«Космоса тохкамбара темп хIанз сихха ейлуш латт. Адамленна дагалаттар — Маьлха система планеташка кхачар, гучох, кхоачаш хила гаргагIа да, дукхагIа болча наха хетачул», — аьлар юххера а академика.

(ТАСС).

ХРОНИКА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо ший Указаща Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамоташ еннай:

ШЕНЕЦ Степан Климентьевича — Нохч-ГIалгIай Паччахьалкхен педагогически института доцента, филологически Iилмай кандидата — Iилман-педагогически балха даькъе доккхий хIамаш карагIдаларахи вахча дийнахьа денз кховзткъе итт шу дизарца дувзаденнеи.

ОЛЕЙНИКОВ Никита Ивановича — Нохч-ГIалгIай АССР социальни обеспечене Министра — партийни советски организацешка дукххача шерашка хьинаре болх барахи ваьча дийнахьа денз кховзткъа шу дизарца дувзаденнеи.

САМОФАЛОВ Леонид Семеновича — «Грознефта» объединене начальника заместителя — дукххача шерашка мехкдаьтта промышленносте болх барахи ваьча дийнахьа денз шовзткъе итт шу дизарца дувзаденнеи.

ФИЛОНОВА Лидия Ивановнайна — «Грознефта» объединене къахьегамеи алапеи отдела начальника — дукххача шерашка мехкдаьтта промышленносте болх барахи яьча дийнахьа денз шовзткъе итт шу дизарца дувзаденнеи.

СЕРЕБРЯКОВ Степан Ивановича — коммунально-бытовой предприятей болхлой профсоюза обкома председателя — партийни профсоюзни организацешка хьинаре болх барахи ваьча дийнахьа денз шовзткъе итт шу дизарца дувзаденнеи.

* * *

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо Нохч-ГIалгIай Iилма Заслуженни деятель яха сийлахь цIи еннай **Максимова** Ирина Семеновнайна — Къахьегама ЦIеча Байракха орден лелаеча Грозненски мехкдаьтта института доцента, мехкдаьтта технологически факультета декана, технически Iилмай кандидата — Iилма дегIадоаладеши мехкдаьтта промышленносте лакха квалификаци йола специалисташ кийчбеши доккхий хIамаш карагIдувларах.

ЧIОАГIЛУШ ЛАТТАЧА ДОТТАГIЛЕН СИМВОЛ

ДЖАКАРТА, 24 июнь. (ТАСС). «Турпалашта егIа монумент» хьаеллар деадеча яр тахан Индонезе хьовшалгIа яха йола СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель керте латта СССР Лакхехьарча Совета делегаци. Индонезе столица хозъаь бола из башха-дика архитектурни гIирс Советски Союза халкъашен правительствеи доттагIал долча Индонезе халкъаи правительстваиен деина совгIат да.

ДIаоттаяь монумент латтача «Ментенг промпатан» яхача майдан тIа кхоач сий долча хьашашца йоагIача мишкиний кортеж. Хьалха йоагIача машина тIара Iобоал президент Сукарнои А. И. Микояни. Майдан тIа вIашагIкхийттача столице бахача эзараш болча наха цхьатарра тIоараш тох уж гучабаьлча.

Микрофона хьалхашка къамаьл ду А. И. Микояна.

Тахан хьелла турпалашта егIа монумент, йоах цо, хIаьта из событи кIоаргга маIан долаш а я. Бронзахи кхерехи яьча монументо хьахьокх индонезийски къамо ший кортамукъален лоIами бахьан долаш лоаттабаь турпалера къовсам, эгIазлоиш Iазапеи ниэш, империализми колониализми эша а яь цо яьккха сийлахь-йоккха котало.

Символал тойташ я монумент. Цу зIамигача сагаьх кхалсагахи дерригна халкъ. Цхьабакъда, символал гойташ да, белгалдоаьх А. И. Микояна, уж Ленинграде — Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце городе, сага сига эксплуатаци яра духьала, къамашта Iазап тIадоаттадеча духьала халкъа къаша лоаттабеча кортамукъален къовсама байрах Ленина дунен тIа айьча городе хьабаь хилар а.

Советски Социалистически Республикай Союз массаза а индонезийски халкъагахьа я колониализма массе формаиа духьала цо лоаттабеча къовсаме, йоах по.

Цул тIехьагIа къамаьл ду президента Сукарнос.

Цхьа бахьан доацаш дац, йоах цо, монумент Советски Союзе хьаяр. Из хиннад Индонезе халкъо лоаттабеча къовсама Советски Союзо массаза а новкъостал даьндаь. «Советски Союзо хадданза новкъостал ду Индонезе халкъа къовсама. Новкъостал ду вайна ший цкъ ма кхоаччa. Советски халкъа дог массаза а деттлу индонезийски халкъа дега мукъамах», — белгалдоаькх президента.

Аз хьалхагIа дукххаза а яьхад, аьлар Сукарнос, индонезийски революци — из дерригa адамле чулоацача, керда дуне хьакхолла лерхIача сийлахь-йоккхача дерригача дунен революце цхьа дакъа мара дац. Цудухьа Индонезе даим чIоагIду цу массане а юкъарча революцеца дакъа лоацаш долча дерригача къамацара доттагIал.

Торжествени церемони чакхйоал. Индонезе Республике Гимн ек.

Сийрда хьежача маьлха зIанарашка леп индонезийски патриотий — шоай даькен кортамукъален лоIамий бахьан долаш къовсам доаттабъраний — къонахий гойтачоа доIа бронзах даь сийлахь-доккха памятник — ЧIоагIилуш латтача Индонезе Советски Союзеи халкъий доттагIалла символ.

ДОАЗОЛ ДЕКЪАРА

МИССИСИПЕ ДАЬ ЗУЛАМ

НЬЮ-ЙОРК, 26 июнь. (ТАСС). КIиранцийнахьа сарахьа, 21-ча июне, Миссисипе яхача штате даьнна-наха моттиг йоацаш яйна дIаваьнниав американски кхоъ зIамига саг — цхьа негри ши кIайвари. ТIеххьара уж бIаргабайнаб автомобила тIа а багIаш Филадельфия яхача городера арабоалаш. Йоагаьнча цар автомобилах юкъйиса оатхалаш хьакоракьй тIанг аьнна бIехалех хьалйнза йолча ушалашта йистера, наггахьа мара нах лелаш боацача наьъкъа гаьна доацаш. Цу тайпара ялъъаш Миссисипе геттара дукха дз.

Кхо зIамига саг воаро беррига мохк оарцагIбаькхаб. ДукхагIа болча наха укхаза хетачох, лочкъабаь бахьа а бихьа, расисташа боабаьб уж. Неграшта гражданиски бокъонаш ялара тIехьа хьинаре къовсам лоаттабеш кийнаб уж кхокхе а.

Тохкамаш дара йолча федеральни бюрона (ФБР) байна кагий нах хьалахара «цхьаккха хIама кхо ма де» аьнна указани а еннай ше. хIаьта тохкам бара гIулакха новкъостал дара Центральни разведывательни управлене хьалха хинна кулгалхо Аллен Даллес Миссисипи яхача штате а вахийтав ше, аьнна хьакхайкадьд, президента Джонсона.

Цхьабакъда, из доккха зулам официальни тохкилта ледара ледара чIоагIа раьза боацаш ба негритянски болама кулгалхой. Тхона гуш дац, Iаьдалаша вIаштIехьдаккха аьнна дош деннача тайпара, зуламхой лахара «чIоагIа оарцагIбалга», аьнна дIакхайкадьд расови нийсхои конгресса кулгалхочо Джеймс Фармера. Сент-Огастине ше къамаьл деш, гIорваьнна волча негритянски деятеля Мартин Лютер Кинга хоадамболлаш протест йир цу штате хьунза бокъо йоаца гIулакхаш бехказа даха а граждански бокъонаш бахьанне къовсам лоаттабеш анина кхо саг вовра бехк «арахьарча наха леладечоа» дIатIабилла а гIерташ Миссисипе штата губернатора Поль Джонсона дувцачоа духьала. Миссисипи ше-м, «сатийне штат я», алхха кхыча штаташкара «хьачубьякка» наха юкъебехка «цIур» мара бац порядкаш телхабраш», аьлар губернатора корреспондентаща.

Зуламхой лохила шоай низаца вIаштIехьаьнахка гIерташ а негритянски организацеш, хIаьа аьлча цIарца барта а болаш из болх бе тугаш бац ФБР агенташи моттигера полиции.

Помещикаша ду низаш

ГАВАНА. Колима яхача Мексикански штате латифундисташа вIашагIъехкача герзах тоаенача бандаша унзаръяьккхай ерриги округ, низаш ду, судаш ю ахархошта, боэбу уж.

Ишта дуц, Пранса Латина агентства корреспондента Мехикора беча хоамах, республика президентага а аграрни гIулакхашта йолчеи колонизацеи департаментага а Сан-Мигель-де-лос-Корралес яхача моттигерча ахархой кулгалхоша дахийтача письмо тIа. Письмо тIа белгалдоаккх, помещикашеи герз карарча бандашеи лелалу гIулакхаш моттигерча Iаьдалаша могийташ хилар.

Ахархошта духьала репрессеш ю лаьтта бахьан долаш цар чIоагIа къовсам доаттабарца дувзаденна.

Родхюсет яхача города муниципкомитет чуйолча цIеношта хьалхашкара пристань Норвеге паради фьорда наIараш лоархIаш я. ГIулакх геттара дездеш хилча, официальни визиташка боагIача боккхийча хьаьший кемаш чудоагIа укхаза.

АПН сурт.

КООПЕРАТОРИЙ ДЕКХАР

ТIа-тIа дукхагIа даржаш латт кхашкара балхаш. Вай республика юрта боахамерча къахьегамхоех дукхагIбараш хIанз кхашкарча станашка ба.

Совхоза болхлой доходаш лаккхъяларо, къахьегамхой хьал-торо тоаяларо доккхий декхараш уттаду юртарча торговлена хьалхашка. Уж декхараш кхоачашде дезар потребительски кооперации я.

Юрта бахача наха товараш лоаттадеши вахача эша гIулакхаш деши болча кооператорий йоккхий тороиаш я царна эшараш Iалашде.

Цхьабакъда, лерттIа лелаеш яц юртара торговли. къахьегамхошта эшаш дола товараш хилийтац цо.

Гудермесера 30 километр гаьна я тха бригада. Иззал никъ бе беза оза гIаьле, пазат, минеральни хий яйшача.

«Гудермесский» совхоз Шаьла зоне чуйоагIаш я, хIаьта Шаьла райпога ерригаш а кхоъ мара автолавка а яц, царех цаI еха латт. вож шиъ юхе ядача совхозашта гIулакх де а кхоаяц.

Шийга цу хьакъехьа хоам баьчул тIехьагIа райпо председатела вов. Янаарбиева жоп делар, из шоай зона яц, шун гIулакх де дезар Курчалоевски сельпо я аьнна. ХIаьта сельпо председатела вов. Тамкаева хIанзалца хьа цхьаккха а автолавка яйтац тхона, е из ше а бIаргавайнавац.

Сага хьланза даргдоаца лоадамбоаца хIамаш эшаш моттиг кийслу. Маьчаши пазагаши эца сай дикагIа вода комбайнер Рашидов Ризван Гудермесе вахийтанза валанзар со, хIаьта цу дийнахьа цо бергбола болх гIулакх доацаш бейра. Гудермесе йолаш ярех мукъагIа цхьайола хIамаш кхахьийта мегаргьйцарте кхашка?

Механизаторашта эш мерех хьекха йовлакхаш, майкаш, пазаташ, гIаьленаш, шекар, кхыйола хIамаш. Уж тхона кхухьаш яц. Духхьал дIаланза даргдац тха, механизаторий, йоакхо еш ца хилар.

Шеко яц балха овсаренна цу гIулакхо Iоткъам беш хиларах. Кхьметтел «Памир», «Прима» яха сигареташ а хилац хьаьца, Хасав-Юрта а вака ца яйшача.

Цунна бехке ба шоай ханнахьа эшаш дола товараш тIа ца кхухьаш бола кооператориш. Хасав-Юрта йолаш йола сигареташ вай республика юрташка а хила йиш йолаш я. Тхона бIаргагуш дац е товараш а, е автолавка а.

ЮрташкарчаI дукхагIа йолча магазинашка хилац кхьметтел эггара чIоагIагIа хиланза даргдоаца, цергех хьекха щеткаш, цергий паста, модж йоаша дезаш санна дола товараш а.

Доккхий декхараш да Даьхенна ялат дIалуш боахкача «Гудермесский» совхоза къахьегамхошта тIалаттараш. Уж декхараш кхоачашдеча тхона новкъостал де декхарийла ба юрта кооператорашка.

А. БАНТАЕВ,
«Гудермесский» совхоза 3-ча отделене тракторно-полеводчески бригада бригадир.

Редактор М. КАЛЬЯНОВ.

ХОАМ

КОНКУРС ЙОАЦАШ лакхерча дешара заведенешка ДIАЙИБЕЧА Нохч-ГIалгIай АССР комиссе ХОАМ БУ: конкурс йоацаш балача моттигашкарча горрайисполкомаша еннача направленех - рекомендацеех дешa дIаэц 35 шерага кхаччалца ха йолаш бола, йистеьнна юкъера е специальни юкъера образовани йолаш, шии шерал кIезигагIа йоацаш балха стаж йолаш бола, хIаьта иштта Советски Эскарера демобилизаци ваь республика промышленни предприятеша, гIишлонаша, совхозаша, колхозаша деша хьожабаьа бола а нах.

Документаш дIачуэц 1964 шера 5-ча июле кхаччалца Нохч-ГIалгIай АССР просвещене Министерство.

Город Грозне, Старопромысловски района Катаяма поселке Пугачева улицагIа, № 154 йолча цIеношка, 6-ча квартире вахача Горнушкин Владимир Алексеевича суде денаад город Грозне, Старопромысловски района Катаяма поселке Пугачева улицагIа, № 154 йолча цIеношка, 6-ча квартире, кхаш йола ший сесаг Горнушкина Мария Федоровна ше йитарах доле дош.

Дош дуиаргда Старопромысловски района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий урам, 13. Телефонаш: редактора вон.—2-07-01; бекетонзама секретара—2-45-48; партийна вахаран, промышленни, юртбоахамен, письмойн отделий—2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 13. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революци проспект.

Типография из-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ05182. Заказ № 3500.